

PK-YRITYSBAROMETRI SYKSY 2014

Sisällys

ESIPUHE	3
TIIVISTELMÄ	4
1. AINEISTO JA ENNUSTEKYKY	6
2. PK-YRITYKSET KANSANTALOUDESSA	9
3. SUHDANTEET	10
3.1 Yleiset suhdannenäkymät	10
3.2 Liikevaihto	12
3.3 Kannattavuus	13
3.4 Vakavaraisuus	14
3.5 Investoinnit	15
3.6 Tuotekehitys	16
3.7 Henkilökunnan määrä	17
3.8 Vienti	18
3.9 Tuonti	19
3.10 Tuotantokustannukset	20
3.11 Inflaatio-odotukset	21
4. TOIMINTAYMPÄRISTÖ, KASVUHAKUISUUS JA SOPEUTUMINEN	22
4.1 Pk-yritysten toimintaympäristö	22
4.2 Pk-yritysten kasvustrategiat	24
4.3 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja -esteet	26
4.4 Ulkoinen rahoitus ja sen käyttö	28
5. AJANKOHTAISET KYSYMYKSET	34
5.1 Maksuvaikeudet	34
5.2 Yrittäjyyden edistäminen	36
5.3 Äänestäminen EU-vaaleissa	37
6. YHTEENVETO ALUEELLISISTA TULOKSISTA	38
PK-YRITYSBAROMETRIN ALUEJAKO	40

PK-YRITYSBAROMETRI

Kustantaja:
Suomen Yrittäjät ry
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221

TÄMÄN RAPORTIN OVAT LAATINEET SUOMEN YRITTÄJIEN:

- ekonomisti **Petri Malinen**
- ympäristöekonomisti **Eini Lemmelä**

Taitto: graafinen suunnittelija, Lea Hult, Suomen Yrittäjät
Painopaikka: FRAM, Vaasa

Esipuhe

Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa Pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keski suurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Syksyn 2014 Pk-yritysbarometri perustuu yli 5 800 pk-yrityksen vastauksiin. Se kuvaa siten kattavasti suomalaisten pk-yritysten käsityksiä taloudellisen toimintaympäristön muutoksista sekä yritysten liiketoimintaan ja kehitysnäkymiin vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia, kehittämistarpeita, kasvuhakuisuutta, yrittäjyysilmapiiriä sekä rahoitustilannetta. Ajankohtaisilla kysymyksillä on tällä kertaa selvitetty pk-yritysten näkemyksiä parhaista vaihtoehdoista yrittäjyyden edistämiseksi lähivuosina ja äänestysaktiivisuutta EU-vaaleissa.

Barometri julkaistaan sekä valtakunnallisena että alueellisina raporteina. Valtakunnallisessa raportissa tuloksia käsitellään koko pk-sektorin näkökulmasta ja myös päätoimialoitain teollisuuteen, rakentamiseen, kauppaan ja palveluihin jaoteltuna. Alueraporteissa kehitystä verrataan erityisesti kyseisen alueen yritysten ja koko maan välillä.

Helsingissä 9.9.2014

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät

Pauli Heikkilä
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Markku Wallin
osastopäällikkö
Työ- ja elinkeinoministeriö

Tiivistelmä

Suhdanneodotukset Pk-yritysbarometriin vastanneiden pk-yritysten keskuudessa ovat laskeneet selvästi alkuvuodesta. Tähän lienee vaikuttanut kansainvälisen talouden edelleen pitkittyvä heikkous ja Suomen kotimarkkinoiden tilanteen vaikeutuminen. Ukrainan kriisin eskaloituminen sen sijaan ei näy tuloksissa, koska kysely tapahtui ennen Venäjän vastapakotteita. Seuraavien 12 kuukauden odotuksia kuvaava saldoluku on nyt +8, kun se edellisessä barometrissa oli +16. Pk-yrityksistä 28 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevan, ja viidennes pelkää niiden edelleen heikkenevän.

Toimialoittain suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku aleni 12 yksiköllä tasolle –1. Kaupan odotukset ovat nyt selvästi muita päätoimialoja heikommat, mikä on poikkeuksellista. Viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana pk-yritysten suhdannetilanne on jatkunut vaikeana, vaikka saldoluku on hieman noussut. Nyt 29 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentaukaista huonommat, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 31 prosenttia.

Liikevaihto on vakiintunut, mutta kannattavuus on laskussa

Liikevaihdon odotuksia kuvaava saldoluku laski kevään piristymisen jälkeen takaisin tasolle, joka on vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisesta. Teollisuuden pk-yritykset näkevät kuitenkin tilanteen hieman muita toimialoja positiivisempänä, vaikka saldoluku laski keväästä. Korkeimmat liikevaihto-odotukset ovat suurilla, yli 50 hengen yrityksillä. Niistä puolet arvioi liikevaihtonsa kasvavan seuraavien 12 kuukauden aikana.

Heikko ulkomainen kysyntä ja kotimarkkinoiden alamäki näkyvät kannattavuusodotuksissa. Saldoluku aleni alkuvuodesta 11 yksiköllä lukemaan +6. Lasku tuli teollisuutta lukuun ottamatta kaikilta päätoimialoilta. Suurin lasku tapahtui kaupassa, jonka saldoluku aleni peräti 14 yksikköä ja oli ainoana toimialana negatiivinen.

Työpaikat säilyvät, mutta investoinnit vähenevät

Pienet yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstönsä määrästä. Henkilöstöodotusten saldoluku +6 on melko ma-

tala, mutta silti positiivinen ja aivan sama kuin vuotta aiemmin. Lähes 75 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa saldoluku on hieman alkuvuotta korkeampi. Sen sijaan kaupan saldoluvin ollessa 0, kauppa ei pysty työllistämään entiseen tahtiin. Myöskään palvelut eivät kykene luomaan uusia työpaikkoja aikaisempaan tapaan.

Pk-yritysten arviot investointiensa lähiajan kehityksestä kääntyivät kevään pienen myönteisen signaalin jälkeen takaisin laskevalle trendille. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä kuin niitä lisääviä yrityksiä. Yhteenlaskettu saldoluku päättyi siten lukemaan –11.

Pk-yritysten toimintaympäristö on vaikeutunut

Pk-yritysten kokonaisarvio toimintaympäristöstä eli yrittäjyysilmapiiristä ja elinkeinoilmastosta on laskenut vuodessa 2 yksikköä indeksin saadessa nyt arvon –9. Osatekijöittäin tarkasteltuna lasku näkyy selkeimmin markkinaehtoisten rahoittajien kohdalla, mutta myös julkisten rahoittajien suhtautuminen on yritysten mukaan muuttunut negatiivisemmaksi.

Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä ainoastaan kansalaisten suhtautuminen saa enää positiivisen arvion. Julkisen vallan asenteet ja toimet arvioidaan selkeästi negatiiviseen sävyyn erityisesti valtakunnan tasolla, mutta myös paikallis- ja aluetasolla.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindeksi sen sijaan kääntyi hieman paremmaksi. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi nousi vuodessa yhden yksikön, saaden nyt arvon 12. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuinympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan.

Kasvuhakuisuus on säilynyt ja kehittämistarpeet ovat lisääntyneet

Talouden pitkittyneestä heikkoudesta huolimatta lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa edelleen olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 37 prosenttia kasvaa mahdollisuuksiensa mukaan.

Kasvuhalukkuus on selvästi korkeampi kuin finanssikriisin aikaan vuonna 2009. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa vastaajista. Vaisut talousnäkymät eivät siten ole romuttaneet pk-yritysten kasvuhalukkuutta, vaikka aikaisempaa useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa.

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tästä syystä pk-yritysten on kehityttävä pärjätäkseen kilpailussa. Onkin positiivista havaita, että entistä useampi yritys on tunnistanut tämän. Peräti 90 prosenttia yrityksistä kokee, että heillä on kehitettävää omassa toiminnassaan.

Suurin kehittämistarve pk-yrityksissä on edelleen myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Toimialoitteita tarkasteltuna teollisuudessa kansainvälistyminen ja vienti ovat muista toimialoista poiketen keskeisiä kehittämisen kohteita. Myynnin ja markkinoinnin kehittämisen tärkeys korostuu kaupassa ja palveluissa, verkottuminen puolestaan rakentamisessa.

Käyttöpääomaa tarvitaan, mutta luottoehdot ovat tiukentuneet

Pk-yritykset aikovat seuraavien 12 kuukauden aikana hakea rahoitusta hieman laajemmin edellisen barometrin tuloksiin verrattuna. Nyt 24 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna osuus oli kolme prosenttiyksikköä alempi.

Rahoitusaikomusten taustalla ei kuitenkaan ole odotus talouden eikä investointien noususta. Rahoitusta aiotaan hakea lähinnä käyttöpääomaksi. Niistä yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, ilmoittaa 27 prosenttia tarvitsevänsä sitä nimenomaan käyttöpääomaksi. Hienoista positiivista kehitystä on kuitenkin nähtävissä, sillä edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 35 prosenttia.

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea vajaa kuudennes ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Tältä osin aiomukset ovat selvästi vähentyneet keväästä. Teollisuudessa rahoitussuunnitelmissa alkuvuodesta näkynyt positiivinen vire on sulanut pois.

Barometrissa kysyttiin myös yritysten arvioita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista sekä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitus-

ehdoissa. Edelleen kolme neljästä barometrin vastaajasta raportoi, että luottopolitiikka on viimeisen vuoden aikana muuttunut ainakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoitusehtoihin. Nämä vastaajat nimeävät merkittävimmiksi muutoksiksi marginaalien nousun, vakuusvaatimusten kiristymisen ja yrityksen oman rahoitusosuuden kasvun.

Investointien ja siten tulevien vuosien kasvun kannalta huolestuttavaa on laina-aikojen lyheneminen. Vaikka se ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan vielä merkittävimpien ongelmien joukossa, kehitys on kuitenkin huolestuttavaa. Se on lähes kaksi kertaa yleisempää kuin keväällä.

Yrittäjyyttä edistettävä joustavoittamalla työmarkkinoita

Yritystukien pk-yrityksiin kohdentamisen ohella työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen ja työelämän monimuotoistuminen nousivat keskeisiksi keinoiksi edistää yrittäjyyttä lähivuosina.

Lisäksi kotimarkkinoiden kilpailun esteiden purkaminen sekä yrittäjän joustavan kouluttautumisen ja oppimismahdollisuuksien edistäminen nähtiin keskeisiksi keinoiksi yrittäjyyden lisäämiseksi

Toimialoitteita tai kasvuhakuisuuden mukaan tarkasteltuna tärkeimmissä edistämiskeinoissa ei ole merkittäviä eroja, vaan vaihtoehtojen tärkeysjärjestys on lähes sama.

Yritystukien kohdentaminen pk-yrityksiin korostui nuorten yritysten vastauksissa. Sen sijaan näille yrityksille työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen ja työelämän monimuotoistuminen ei ollut aivan yhtä tärkeää kuin kauemman markkinoilla toimineille yrityksille.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen ja työelämän monimuotoistuminen oli luonnollisesti sitä suositumpi vaihtoehto, mitä suuremmasta yrityksestä on kysymys.

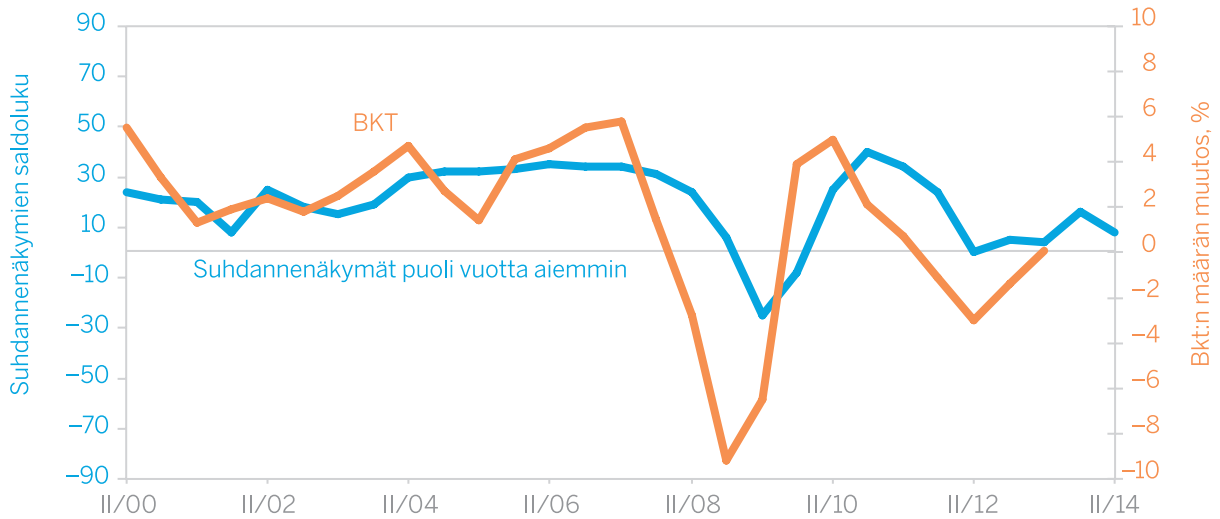
1. Aineisto ja ennustekyky

Pk-yritysbarometri mittaa pienten ja keski suurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan vaikuttavien taloudellisten tekijöiden muutoksista kahdesti vuodessa. Suhdannekysymysten lisäksi barometri luotaa yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä kuten pk-yritysten kasvustrategiaa, rahoitusta sekä kehittämistarpeita ja -haasteita. Barometrissa käsitellään aina myös ajankohtaisia teemoja –tällä kertaa yrittäjyyttä edistäviä

toimia, yritysten kasvumahdollisuuksia tukevia toimia ja äänestämistä EU-vaaleissa.

Taloustutkimus Oy toteutti syksyn 2014 Pk-yritysbarometrin internet- ja puhelinkyselynä kesäkuun ja heinäkuun 2014 välisenä aikana. Vastaajina olivat 5 884 suomalaisen pk-yrityksen edustajat. Otanta on poimittu kiintiöidyllä satunnaisotannalla Fonectan Kohdistamiskone B2B -yritysrekisteristä ja Suomen yrittäjien jäsenrekisteristä. Otoksessa on

Kuva 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

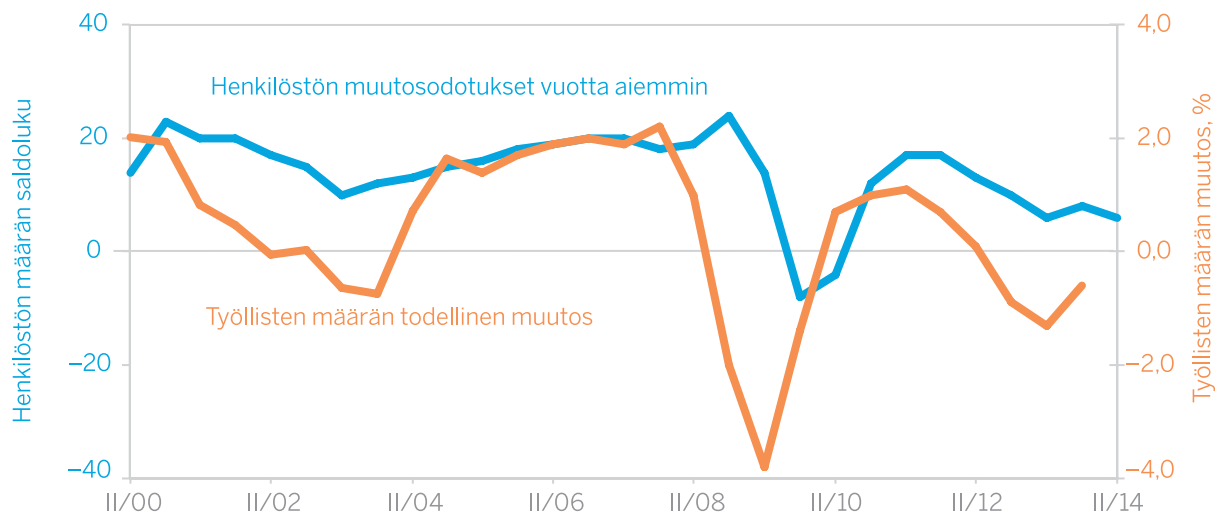

kiintiöity yritysten toimiala (TOL 2008), kokoluokka ja sijainti. Tulosten laskentaan aineistoa on oikaistu. Näin aineisto pyrkii vastaamaan mahdollisimman hyvin Suomen pk-yritysten todellista rakennetta.

Laajalla pk-yritysten odotuksia kuvaavalla aineistolla pyritään ennakoimaan talouden suhdannekäänteitä sekä kiinnittämään huomiota talouspolitiikan toimiin, joilla yritysten toimintaedellytyksiin voidaan vaikuttaa.

Barometrin kotimarkkinayrityksiin painottuvassa otoksessa pk-yritysten suhdannevaihtelut ovat yleensä seuranneet suurten vientiteollisuusyritysten suhdannerytmiä viiveellä. Epävarmuus talouskehityksen suunnasta näkyy vastaajien varovaisuutena arviossaan tulevasta suhdannekehityksestä. Myönteistä on se, että henkilömääräänsä lisääviä pk-yrityksiä on hieman enemmän kuin sitä vähentäviä.

Kuva 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, odotukset henkilöstömäärästä ja työllisyys

Taulukko 1: Aineiston rakenne

		n=	%
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus	530	9
	Rakentaminen	941	16
	Kauppa	1 000	17
	Palvelut	3 413	58
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	alle 5 henkilöä	3 438	59
	5–9 henkilöä	1 236	21
	10–19 henkilöä	588	10
	20–49 henkilöä	412	7
	50+ henkilöä	177	3
LIIKEVAIHTO	alle 0,2 miljoonaa euroa	2 410	41
	0,2–0,49 miljoonaa euroa	1 000	17
	0,5 – 0,99 miljoonaa euroa	844	15
	1,0–1,49 miljoonaa euroa	388	7
	1,5–1,99 miljoonaa euroa	231	4
	2,0–4,99 miljoonaa euroa	544	9
	5 miljoonaa euroa tai yli	390	7
ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	828	14
	Pääkaupunkiseutu	371	6
	Uusimaa	518	9
	Varsinais-Suomi	582	10
	Satakunta	271	5
	Kanta-Häme	189	3
	Päijät-Häme	209	4
	Pirkanmaa	511	9
	Kymenlaakso	172	3
	Etelä-Karjala	127	2
	Etelä-Savo	176	3
	Pohjois-Savo	255	4
	Pohjois-Karjala	164	3
	Keski-Suomi	268	5
	Etelä-Pohjanmaa	296	5
	Pohjanmaa	229	4
	Keski-Pohjanmaa	87	1
	Pohjois-Pohjanmaa	371	6
	Kainuu	74	1
	Lappi	185	3
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	4 227	87
	Palkattu toimitusjohtaja	559	11
	Muut	96	2
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	ennen 1990	1 290	25
	1990–1999	1 197	23
	2000–2009	1 682	32
	2010–	1 026	20
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	488	8
	Kasvaa mahdollisuuksien mukaan	2 174	37
	Pyrkii säilyttämään asemansa	1 932	33
	Ei kasvutavoitteita	1 097	19
	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	166	3
YHTEENSÄ		5 884	100

2. Pk-yritykset kansantaloudessa

Tilastokeskuksen tuoreimman yritys- ja toimipaikkarekisterin mukaan Suomessa oli vuonna 2012 hieman reilut 322 000 yritystä. Ilman maa-, metsä- ja kalatalouden toimialoja yrityksiä oli noin 267 000. Edelliseen vuoteen verrattuna yritysten lukumäärä kasvoi vajaalla 1 000:lla. Kasvu on hieman hitaampaa kuin viime vuosikymmenen aikana, jolloin yritysten määrän vuosittainen nettokasvu oli keskimäärin 5 000.

Alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus koko yrityskannasta oli vuonna 2012 runsaat 93 prosenttia. Kaikkien pk-yritysten eli alle 250 henkilöä työllistävien yritysten osuus pysyi ennallaan ja oli 99,8 prosenttia.

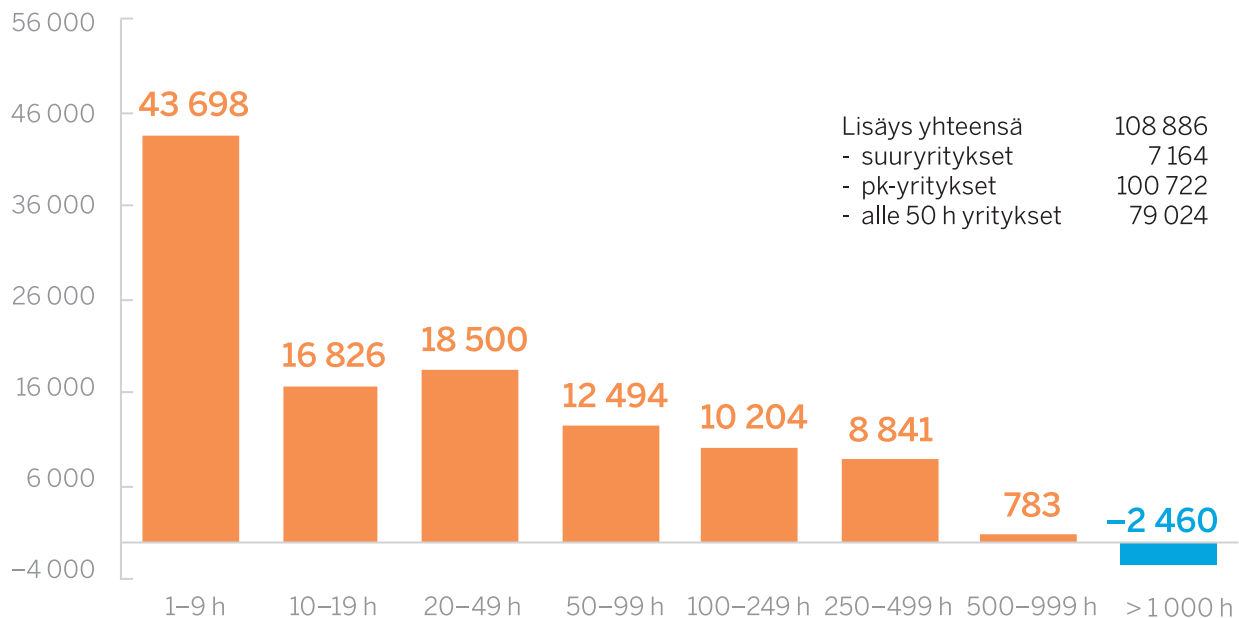
Suomalaisten yritysten liikevaihtoa kertyi toisessa vuonna 388 miljardia euroa. Vuoteen 2011 verrattuna liikevaihdon kasvua kertyi vain yksi prosentti. Koko pk-sektorin liikevaihto-osuus suomalaisten yritysten liikevaihdosta vuonna 2012 oli 53 prosenttia.

Suomalaiset voittoa tavoittelevat yritykset (pl. maa-, metsä- ja kalatalous) työllistivät toisessa vuonna 1 408 000 henkilöä, kun työllisten määrä muunnetaan kokopäiväisiksi työpaikoiksi. Mikroyritysten osuus tästä työllisten määrästä oli tasan neljännes ja koko pk-sektorin 63 prosenttia.

Aikavälillä 2001–2012 yritysten työpaikkojen nettolisäys kertyi lähes kokonaisuudessaan pk-yrityksiin. Kaikkein eniten henkilöstön määrä kasvoi erittäin pienissä 1–4 henkeä työllistävissä yrityksissä.

Sen sijaan suurissa, yli 250 henkilöä työllistävissä yrityksissä henkilöstön määrä oli vuonna 2012 lähes samansuuruinen kuin vuosikymmenen alussa. Suuryrityksissä kasvun hidastumista selittää osin monien toimintojen yhtiöittäminen ja ulkoistaminen. Verrattaessa erikokoisten yritysten henkilömäärien muutoksia on myös huomattava, että yritykset siirtyvät kokoluokasta toiseen kasvun myötä.

Kuva 3: Työllisten määrän muutos erikokoisissa yrityksissä vuosina 2001–2012.

Lähde: Tilastokeskus 2012. Henkilömäärät muunnettu kokopäiväisiksi työpaikoiksi, pl. maa- ja metsätalous

3. Suhdanteet

3.1 YLEISET SUHDANNENÄKYMÄT

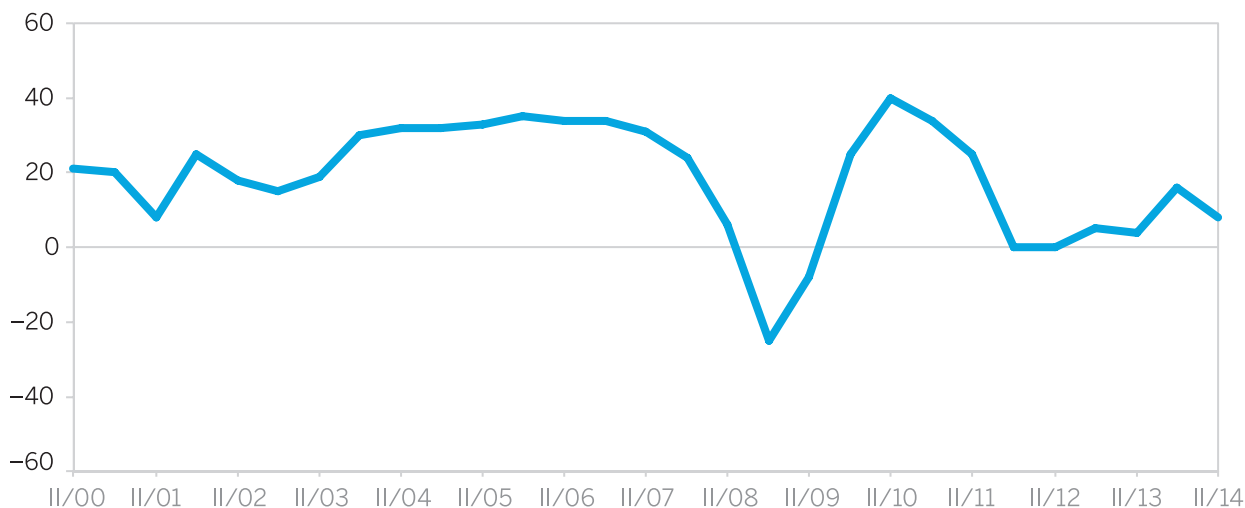
Muutokset pk-yritysten suhdanneodotuksissa ovat alkuvuoden barometriin verrattuna suuret. Alkuvuoden positiivisuus on vaihtunut epävarmuuteen tulevasta. Suhdannenäkymien saldoluku aleni seitsemällä yksiköllä. Tähän vaikuttaa vientikysynnän hidas liikkeellelähtö ja kotimarkkinoiden tilanteen heikkeneminen vuoden 2014 aikana. Pk-yrityksistä 28 prosenttia arvioi suhdanteiden paranevat seuraavien 12 kuukauden aikana ja 19 prosenttia pelkää niiden edelleen heikkenevän. Keväällä 2014 suhdanteiden paranemista odotti 33 prosenttia ja heikkenemistä pelkäsi 17 prosenttia.

Toimialoittain tarkasteltuna suurin muutos tapahtui kaupassa, jonka saldoluku aleni 12 yksiköä tasolle -1. Kaupan odotukset ovat nyt selvästi heikommat kuin muilla päätoimialoilla, mikä kertoo kotimarkkinoiden vaikeasta tilanteesta.

Tarkasteltaessa toteutunutta kehitystä, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana heikko suhdanetilanne on pk-yritysten näkökulmasta jatkunut. Nyt 29 prosenttia vastaajista kertoo olosuhteiden olevan vuodentakaista huonomman, kun edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 31 prosenttia. Tilanne on heikentynyt ennen kaikkea kaupan alan yrityksissä, joista peräti 37 prosenttia sanoo nykytilanteen olevan vuodentakaista huonomman.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna tilanne on muuttunut jossain määrin. Aikaisemmin pienimmät yritykset ovat olleet lähitulevaisuuden suhteen selvästi optimistisempia kuin suuremmat pk-yritykset. Nyt näkemuserot näiden yritysryhmien välillä ovat poistuneet lähes täysin. Tämä viittaa siihen, että talouden nopeaan kohenemiseen ei uskota.

Kuva 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavan 12 kuukauden aikana

	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku */
Kaikki yritykset	28	52	20	8
Toimialoittain				
Teollisuus	35	47	18	17
Rakentaminen	28	51	21	7
Kauppa	25	49	26	-1
Palvelut	29	54	17	12
Kasvuhakuisuuden mukaan				
Voimakkaasti kasvuhakuiset	68	27	5	63
Kasvuhakuiset	40	47	13	27
Asemansa säilyttäjät	18	58	24	-6
Ei kasvutavoitetta	10	66	24	-14
Toimintansa lopettavat	3	34	63	-60
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	28	53	19	9
5–9 henkilöä	28	54	18	10
10–19 henkilöä	30	47	23	7
20–49 henkilöä	30	51	19	11
yli 50 henkilöä	28	54	18	10
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	22	55	23	-1
1990–1999	23	56	21	2
2000–2009	28	52	20	8
2010 jälkeen	44	43	13	31

*/ Saldoluku on laskettu "paranevat" ja "heikkenevät" -vastausten osuuksien erotuksena.

3.2 LIIKEVAIHTO

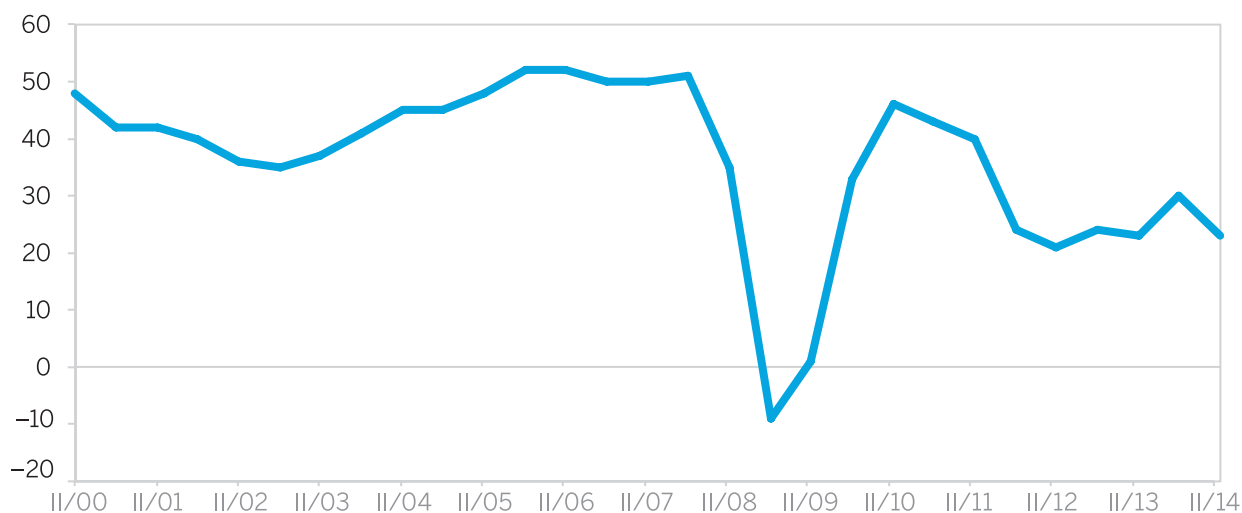
Odotukset liikevaihdon kehityksestä ovat palautuneet kevään hienoisen kohenemisen jälkeen tasolle, jolla ne ovat olleet viime vuosina. Saldoluku on vakiintunut 20–25 yksikön haarukkaan. Tämä taso on vain noin puolet hyvän talouskehityksen aikaisiin lukuihin verrattuna. Kokonaisuudessaan pk-yritysten arviot liikevaihdon kehityksestä vaikuttavat hieman positiivisemmilta kuin tälle ja ensi vuodelle tehdyt talousennusteet, joiden mukaan Suomen talouden reaalin BKT:n kasvu jää vaatimattomaksi.

Nyt liikevaihdon saldoluku on +22 eli laskua alkuvuodesta on 8 yksikköä. Teollisuuden pk-yritysten odotukset talouskehityksen liikkeelleläh-

döstä ovat edelleen muita toimialoja valoisammat, vaikka saldoluku laski yhden yksikön keväästä. Yli puolet tämän alan yrityksistä arvioi liikevaihtonsa kasvavan.

Liikevaihto-odotukset ovat korkeimmat suurissa pk-yrityksissä. Merkittäviä eroja eri kokoluokan yritysten välillä ei kuitenkaan ole. Pienimpien, alle 5 henkilöä työllistävien, yritysten näkymät ovat kuitenkin hieman muita heikkomat. Pienimmistä yrityksistä peräti viidennes uskoo liikevaihtonsa pienevän seuraavan 12 kuukauden aikana.

Kuva 5: Liikevaihdon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 3: Odotukset liikevaihdon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	42	39	19	23
Teollisuus	51	33	16	35
Rakentaminen	36	42	22	14
Kauppa	39	36	25	14
Palvelut	42	40	18	24

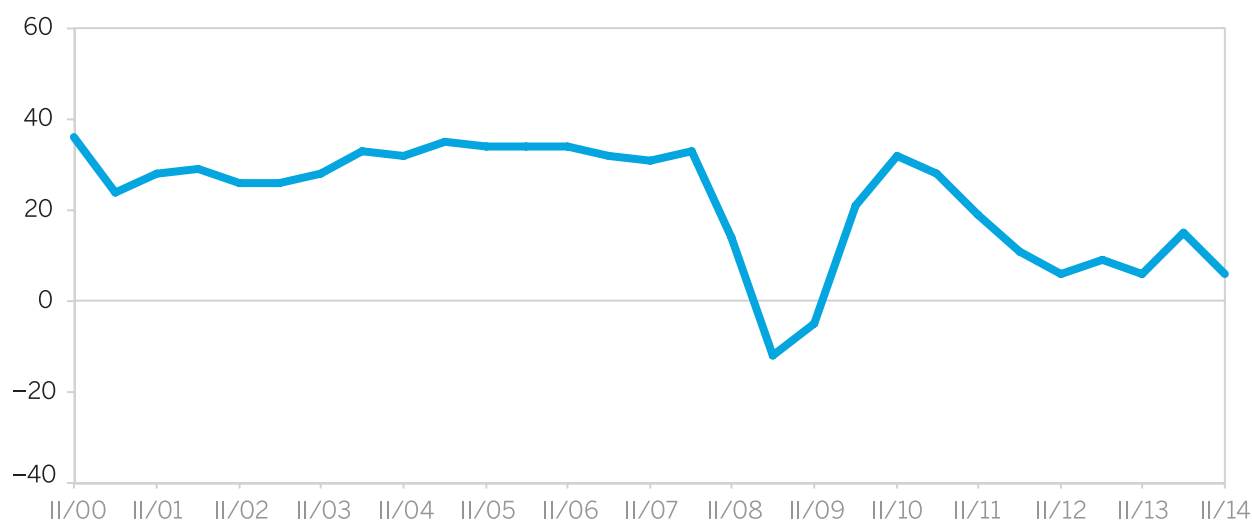
3.3 KANNATTAVUUS

Taloukasvun puuttuminen ja erityisesti kotimarkkinoiden alamäki kuluvana vuonna heijastuvat pk-yritysten kannattavuusodotuksiin. Saldoluku on nyt vain +6, kun sen hyvä taso on 30 yksikön luokkaa. Alkuvuodesta saldoluku aleni peräti 11 yksikköä.

Pudotus odotuksissa olisi ollut vieläkin suurempi ellei teollisuuden näkymät olisi säilyneet

lähes ennallaan. Kaikilla muilla päätoimialoilla näkymät muuttuivat aiempaa vaisummiksi. Suurin muutos koskee tälläkin osa-alueella kauppaa: kun joka kolmas kaupan pk-yritys näkee kannattavuutensa heikkenevän, päättyi toimialan saldoluku lukemaan -4, mikä on peräti 14 yksikköä alempi kuin edellisessä barometrissa.

Kuva 6: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 4: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	31	44	25	6
Teollisuus	36	43	21	15
Rakentaminen	29	43	28	1
Kauppa	29	38	33	-4
Palvelut	32	46	22	10

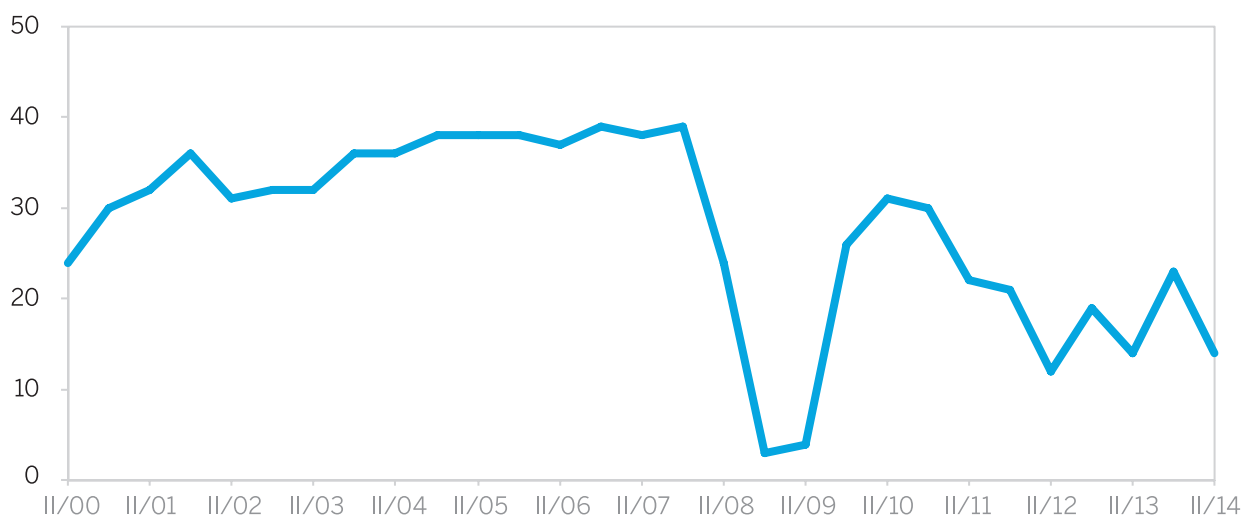
3.4 VAKAVARAISUUS

Useita vuosia jatkunut epävarma talouskehitys painaa pk-yritysten vakavaraisuutta. Kun kannattavuus ei näytä nopeasti kohenevan, ovat myös vakavaraisuuden näkymät melko vaisut. Saldoluku aleni alkuvuodesta 9 yksikköä tasolle +14, jota alempana odotukset ovat olleet hyvin harvoin.

Muutokset painottuivat heikosta kotimarkkinoiden kehityksestä kärsiviin kauppaan ja palve-

luihin. Kaupan yritysten saldoluku on vain +7, kun lähes joka viides alan yritys näkee vakavaraisuutensa alenevan lähitulevaisuudessa. Kokoluokittain eniten huolta vakavaraisuuden heikkenemisestä on mikroyritysten, eli alle 10 henkeä työllistävien yritysten joukossa.

Kuva 7: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 5: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	29	56	15	14
Teollisuus	36	49	15	21
Rakentaminen	27	57	16	11
Kauppa	26	55	19	7
Palvelut	29	57	14	15

3.5 INVESTOINNIT

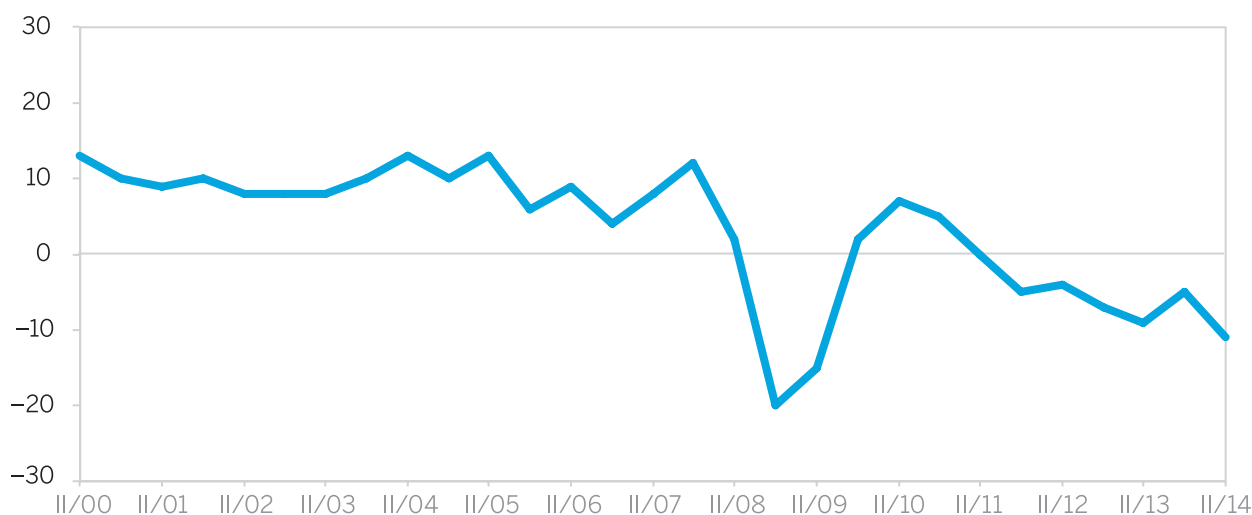
Pk-yritysten arviot investointiensä lähiajan kehityksestä kääntyivät kevään pienen positiivisen pilkahduksen jälkeen jälleen selvään laskuun. Investointien osalta palattiin jo vuosia kestäneeseen trendiin. Kaikilla päätoimialoilla on enemmän investointejaan vähentäviä yrityksiä suhteessa niihin, joissa investoinnit kasvavat. Yhteenlaskettu saldoluku päättyi siten lukemaan -11. Muutos keväästä on -6 yksikköä.

Huolestuttavaa investointiodotuksissa on se, että myös teollisuuden odotukset kääntyivät sel-

västi negatiivisiksi ja kaikilla muilla toimialoilla odotukset heikkenivät edelleen keväästä. Peräti joka kolmas rakennusalan ja kaupan yritys aikoo vähentää investointejaan ja palveluissakin neljännes ilmoittaa vähentävänsä investointeja.

Kasvuhakuisissa pk-yrityksissä investointien kehitystä peilaava saldoluku on säilynyt kohtuullisen korkeana ollen +30. Toteutuessaan se voi nostaa yritysten yhteenlaskettua investointivolyyymia arvioitua enemmän.

Kuva 8: Investointien arvon muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 6: Odotukset investointien arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

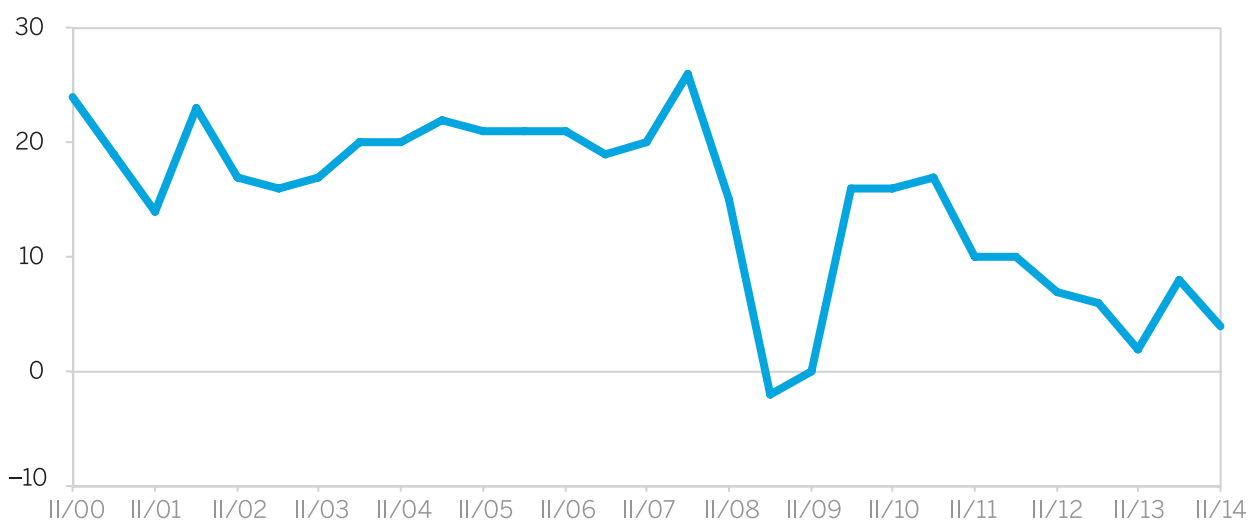
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	55	28	-11
Teollisuus	24	47	29	-5
Rakentaminen	15	53	32	-17
Kauppa	16	53	31	-15
Palvelut	17	58	25	-8

3.6 TUOTEKEHITYS

Tuotekehitys on välttämätön osa yritysten uudistumista ja kasvua koski se sitten tuotteita tai palveluja. Yritysten tiukka talous on tuntuvasti vähentänyt mahdollisuuksia aktiiviseen tuotekehitykseen ja odotukset ovat sen mukaiset: enemmistö barometrin vastaajista ilmoittaa pitävänsä tuotekehityksensä nykyisellään, ja vain reilu viidennes aikoo lisätä sitä.

Teollisuudessa, jossa tuotekehityksen merkitys on erityisen suuri, saldoluku on vain +5. Kaupassa ja rakentamisessa vaikeutunut tilanne heijastuu myös tuotekehityksen näkymiin. Tuotekehityksen kasvuo-dotukset ovat heikkomat kuin muilla aloilla, ja saldoluku reilusti miinuksella. Muutos alkuvuoteen nähden on erityisesti rakentamisessa hyvin selvä.

Kuva 9: Tuotekehityspanostusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 7: Odotukset tuotekehityksen muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

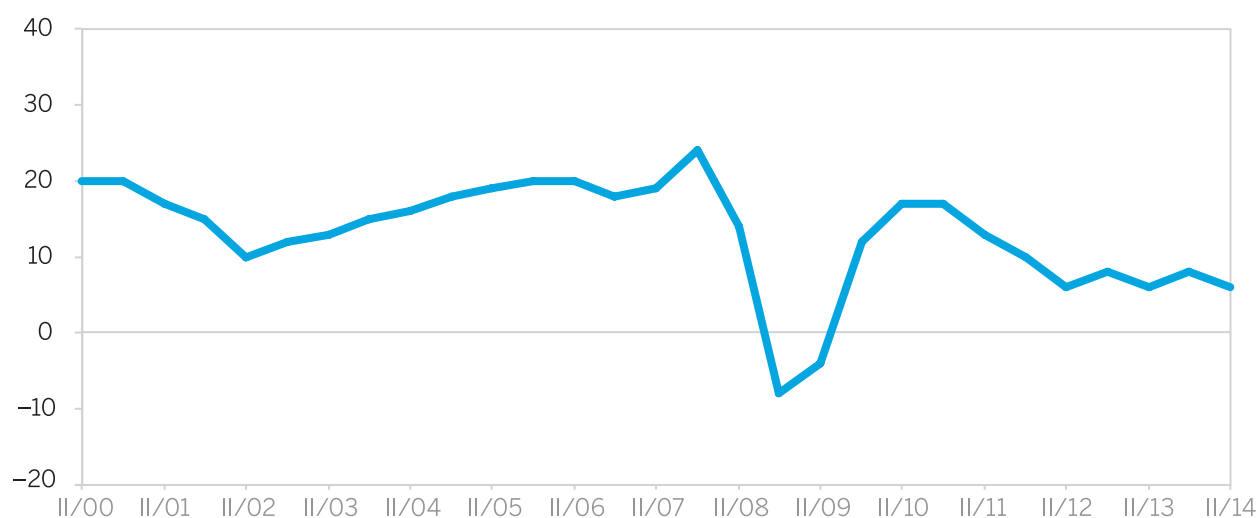
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	22	60	18	4
Teollisuus	26	53	21	5
Rakentaminen	17	62	21	-4
Kauppa	19	60	21	-2
Palvelut	23	60	17	6

3.7 HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ

Pk-yritykset sinnittelevät heikon taloustilanteen yli pitämällä kiinni henkilöstöstään. Odotusten saldoluku +6 on melko matala, mutta silti positiivinen ja täsmälleen sama kuin vuotta aiemmin. Kevästä saldoluku laski kaksi yksikköä. Lähes 75 prosenttia pk-yrityksistä aikoo edelleen säilyttää nykyisen henkilömääränsä.

Rakentamisessa saldoluvut ovat hieman alkuvuotta korkeammat. Sen sijaan kaupan saldoluku on 0, eli kauppa ei pysty työllistämään entiseen tahtiin mutta pystyy pitämään henkilöstönsä. Kotimarkkinoiden haasteet näkyvät voimakkaasti palveluissa, ja odotusten saldoluku laski peräti 6 yksikköä kevästä.

Kuva 10: Henkilöstön määrän muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 8: Odotukset henkilöstön määrän muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	17	72	11	6
Teollisuus	23	61	16	7
Rakentaminen	20	67	13	7
Kauppa	13	74	13	0
Palvelut	16	74	10	6

3.8 VIENTI

Ulkomaankaupan odotuksista kysyttiin vain suoraa vientiä tai tuontia harjoittaville pk-yrityksille.

Kaikkiaan vientiä harjoittavia pk-yrityksiä on 14 prosenttia barometrin vastaajista. Osuus on täsmälleen sama kuin edellisessä barometrissa. Näistä vientiä harjoittavista yrityksistä joka viidennellä vientitoiminta muodosti pääosan yrityksen kokonaistoiminnasta. Pelkästään kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä on noin joka kymmenes barometrin vastaajista.

Sekä vientiodotuksissa että toteutuvan viennin määrässä muutokset ovat usein nopeita ja jyrkkiä. Tämän barometrin mukaan viennin määrä nousee ensi vuonna selvästi nykyistä suuremmaksi, koska lähes puolet vientiyrityksistä uskoo oman vienninsä lisääntyvän seuraavien 12 kuukauden aikana. Positiivisimmat odotukset ovat teollisuudessa ja palveluissa.

Taulukko 9: Vientiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Vientiä harjoittavat	14	45	7	20	10

Taulukko 10: Vientiyritysten odotukset viennin arvon muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	49	40	11	38
Teollisuus	59	33	8	51
Rakentaminen	38	48	14	24
Kauppa	39	48	13	26
Palvelut	50	40	10	40

3.9 TUONTI

Suoraa tuontia harjoittaa lähes joka viides pk-yritys. Osuus on suurempi kuin viennissä, koska merkittävä osa kaupan pk-yrityksistä hankkii myytävät tuotteensa itse ulkomailta. Tuontiyritysten osuus kasvaa suoraviivaisesti yrityksen koon myötä: vähintään 20 henkeä työllistävistä yrityksistä joka kolmas tuo tavaroita tai palveluita ulkomailta.

Kuluvan vuoden aikana tilanne ulkomaankaupassa on myös pk-yrityksillä vaikeutunut. Kaikilla toimialoilla näkyy selvää pudotusta, eli tuonti on vähentynyt vuoden takaiseen verrattuna.

Odotukset tuonnin kehityksestä ovat varovaisemmat kuin viennin. Eroa selittävät ainakin kotimarkkinoiden hidastunut kysyntä sekä kotimarkkinaliiketoiminnan suhdannevaihtelu, joka on tyypillisesti loivempaa kuin kansainvälisen kaupan vaihtelut. Tuontiodotusten saldoluku on enää vain hieman positiivinen, kun tuonnin kasvuun luottaa vain neljännes tuontiyrityksistä.

Taulukko 11: Tuontiyritysten osuus, % pk-yrityksistä

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Suoraa tuontia	19	46	13	48	8

Taulukko 12: Tuontiyritysten odotukset tuonnin arvon muutoksesta

	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
Kaikki yritykset	39	48	13	26
Teollisuus	38	49	13	25
Rakentaminen	39	49	12	27
Kauppa	44	40	15	29
Palvelut	29	61	10	19

3.10 TUOTANTOKUSTANNUKSET

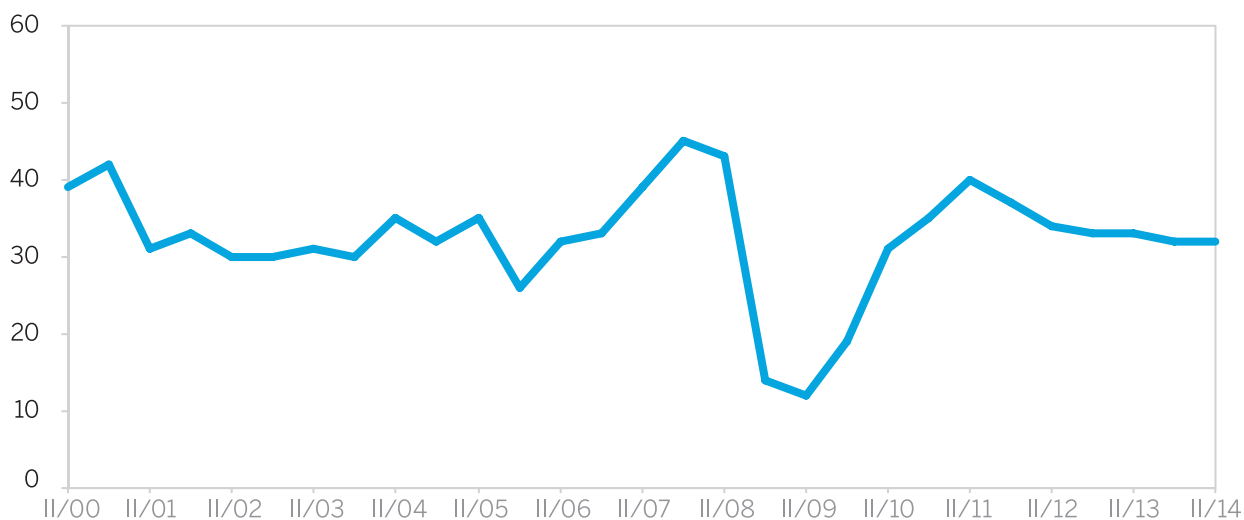
Tuotantokustannusten lasku on pk-yrityksissä melko poikkeuksellista, ja tästä syystä odotusten saldoluku pysyy melko korkeana. Samoin erot toimiloittain ovat yleensä pieniä ja niin on tälläkin kertaa.

Kokoluokittain pienin saldoluku löytyy alle viiden hengen yritysten ryhmästä. Niillä kustannukset ovat muita yrityksiä tiukemmin yhteydessä yrittäjän omaan palkkaan. Vähintään 10 henkeä työllistävästä ja sitä suuremmista yrityksistä noin

50 prosenttia arvioi tuotantokustannustensa edelleen kohoavan.

Vaikeaksi nykytilanteen tekee se, että tuotantokustannusten nousuarviot ovat aivan samaa tasoa kuin viime vuosikymmenen puolivälissä vahvan talouskehityksen oloissa. Nyt samankaltaiseen kustannusnousuun joudutaan sopeutumaan huomattavasti vaisumman kysynnän ja kannattavuuden oloissa.

Kuva 11: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

Taulukko 13: Odotukset tuotantokustannusten muutoksesta seuraavan 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku
Kaikki yritykset	41	50	9	32
Teollisuus	40	45	15	25
Rakentaminen	43	48	9	34
Kauppa	38	53	9	29
Palvelut	42	49	9	33

3.11 INFLAATIO-ODOTUKSET

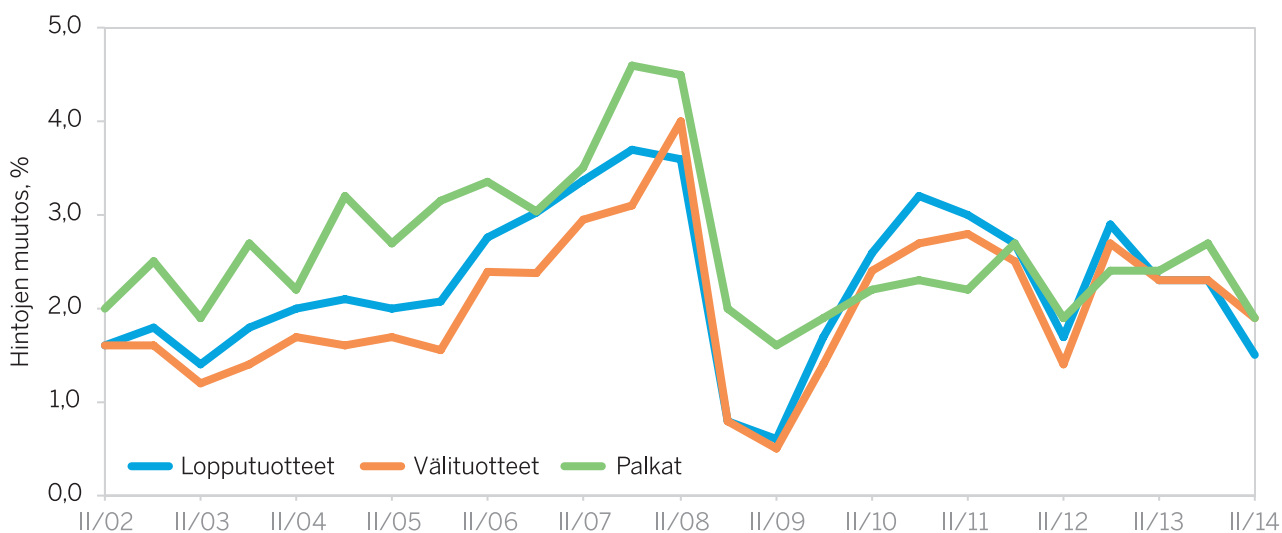
Pk-yritysten hintaodotuksissa näkyy omien myytävien tuotteiden kapeneva hinnoitteluvara. Yritysten myymien lopputuotteiden hintojen arvioidaan seuraavien 12 kuukauden aikana nousevan vain 1,5 prosenttia. Tältä osin hintaodotukset ovat lähes romahtaneet edelliseen barometriin nähden, josta on tullut laskua lähes prosenttiyksikkö.

Tilannetta helpottaa jossain määrin se, että näkemykset palkkojen kehityksestä ovat niin ikään

laskeneet lähes prosenttiyksikön kevään barometriin nähden. Palkkojen arvioidaan kuitenkin kohoavan lopputuotehintoja enemmän, joten paineet kannattavuutta kohtaan jatkuvat.

Kaupan inflaationäkymää painaa kotimarkkinoiden kysynnän heikkous ja alan rakennemuutos. Alan lopputuotteiden hintoihin arvioitu 0,8 prosentin nousu on vaatimaton.

Kuva 12: Inflaatio-odotukset, hintojen muutos-%

Taulukko 14: Odotukset inflaation tasosta seuraavan 12 kuukauden aikana, %

	Lopputuotteet	Välituotteet	Palkat
Kaikki yritykset	1,5	1,9	1,9
Teollisuus	1,3	1,8	1,9
Rakentaminen	1,7	1,8	1,8
Kauppa	0,8	1,4	1,1
Palvelut	1,7	2,1	2,1

4. Toimintaympäristö, kasvuhakuisuus ja sopeutuminen

4.1 PK-YRITYSTEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Pk-yritysten toimintaympäristön muuttumista selvitetään kahdella erillisellä kysymyssarjalla, joista toinen tarkastelee yrittäjyysilmapiiriä ja toinen elinkeinoilmastoa. Yrittäjyysilmapiiriä tarkastelevan kysymyssarjan perusteella pk-yritysten aseman koetaan heikentyneen edelleen viimeisen vuoden aikana. Kokonaisarvio on laskenut vuodessa 2 yksikköä, indeksin saadessa arvon -9. Kansalaisten suhtautumista lukuun ottamatta kaikkien osatekijöiden arviot ovat hieman heikentyneet.

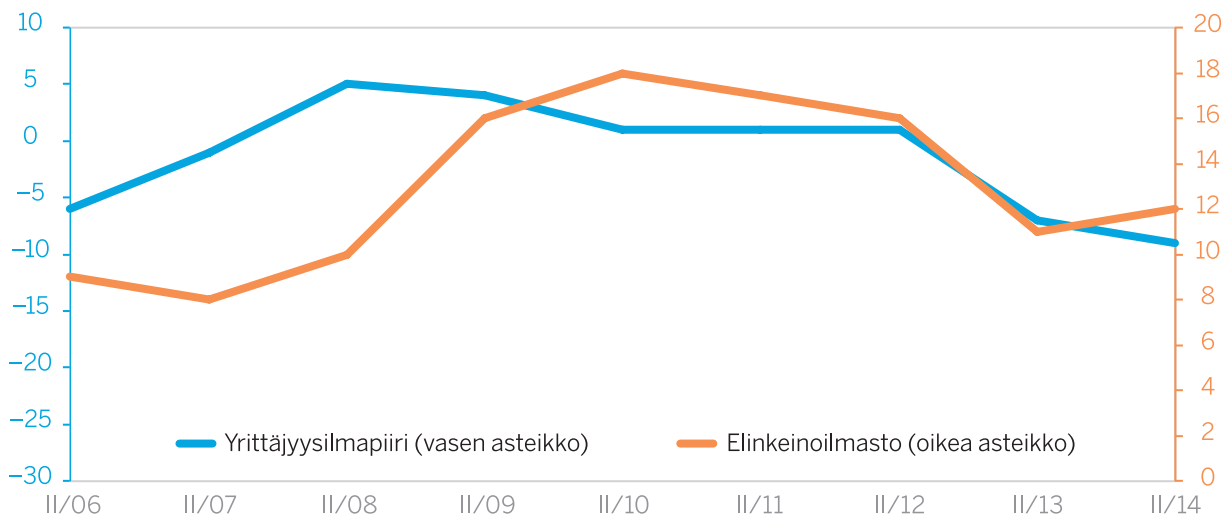
Kaikki toimialat kokevat suurimpien haasteiden olevan julkisen vallan suhtautumisessa valtakunnan tasolla. Yrittäjyysilmapiiri-indeksin osatekijöistä kansalaisten suhtautuminen saa edelleen positiivisen arvion, mutta oma kokemus jatkoi laskuaan päättyen arvoon nolla.

Yritykset arvioivat myös julkisia ja markkinaehtoisia rahoittajia. Rahoitusalan kiristyneen sääntelyn perusteella ei liene yllätys, että niin julkisten rahoittajien kuin markkinaehtoisten rahoittajien indeksi on laskenut. Julkisten rahoittajien indeksi saa arvon -11 ja markkinaehtoisten rahoittajien

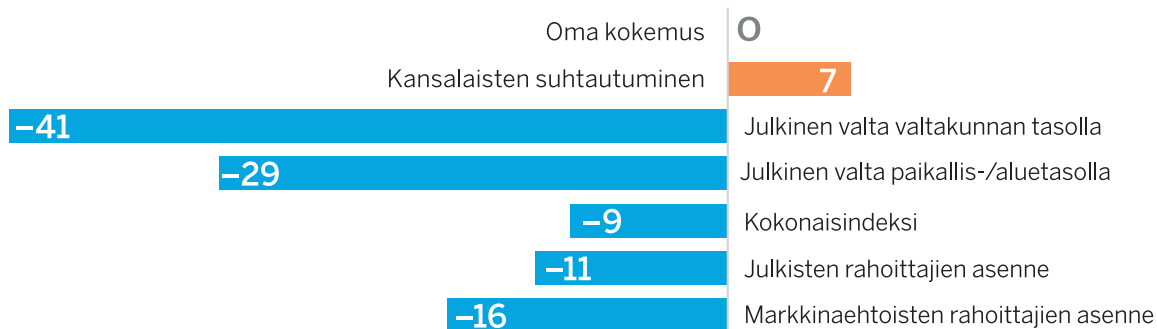
-16. Molempien rahoittajien indeksiluku on viimeisen vuoden aikana laskenut edelleen, mutta aikaisempaa maltillisemmin. Sekä julkisten rahoittajien että markkinaehtoisten rahoittajien saldoluvut ovat laskeneet 2 yksikköä. Rahoittajat saavat suhteessa paremman arvion suuremmilta sekä teollisuuden ja palvelualan pk-yrityksiltä. Kasvuhakuisimpien yritysten arviot julkisista rahoittajista ovat keskimääräistä parempia ja markkinaehtoisista rahoittajista keskimääräistä heikompia.

Yrittäjyyteen vaikuttavia paikallisen tason tekijöitä mittaava elinkeinoilmastoindeksi kääntyi hienoiseen kasvuun. Neljästätoista osatekijästä laskettu kokonaisindeksi nousi yhden yksikön, saaden arvon 12. Osatekijöittäin tarkasteltuna ei merkittäviä muutoksia kuitenkaan ole tapahtunut, vaan yleisesti ottaen useimmat osatekijät ovat hieman nousseet. Parhaan arvion vastaajat antavat sijaintipaikkakunnalleen asuin ympäristöstä, tietoliikenneyhteyksistä ja liikenneyhteyksistä. Heikoimman arvion saavat sijaintikunnan ja yritysten välinen yhteistyö sekä elinkeinopolitiikka kokonaisuudessaan.

Kuva 13: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

Kuva 14: Yrittäjyysilmapiiri ja elinkeinoilmasto, kokonaisindeksi

Taulukko 15: Kokemukset yrittäjyysilmapiiristä, keskiarvo */

	Oma kokemus	Kansalaisten suhtautuminen	Julkinen valta valtakunnan tasolla	Julkinen valta paikallis-/aluetasolla
Kaikki yritykset	3,0	3,1	2,2	2,4
Toimialoittain				
Teollisuus	2,9	3,1	2,1	2,5
Rakentaminen	2,9	3,2	2,1	2,4
Kauppa	2,9	3,1	2,1	2,3
Palvelut	3,1	3,1	2,2	2,4
Kokoluokittain				
alle 5 henkilöä	3,2	3,2	2,2	2,4
5–9 henkilöä	3,1	3,2	2,2	2,5
10–19 henkilöä	3,0	3,1	2,1	2,4
20–49 henkilöä	2,9	3,1	2,2	2,4
yli 50 henkilöä	2,6	2,9	1,9	2,2
Perustamisvuoden mukaan				
ennen 1990	3,0	3,1	2,2	2,4
1990–1999	3,0	3,1	2,2	2,3
2000–2009	3,0	3,2	2,2	2,4
2010 jälkeen	3,1	3,2	2,2	2,4

*/ 1 = erittäin huono, 5 = erittäin hyvä

4.2 PK-YRITYSTEN KASVUSTRATEGIAT

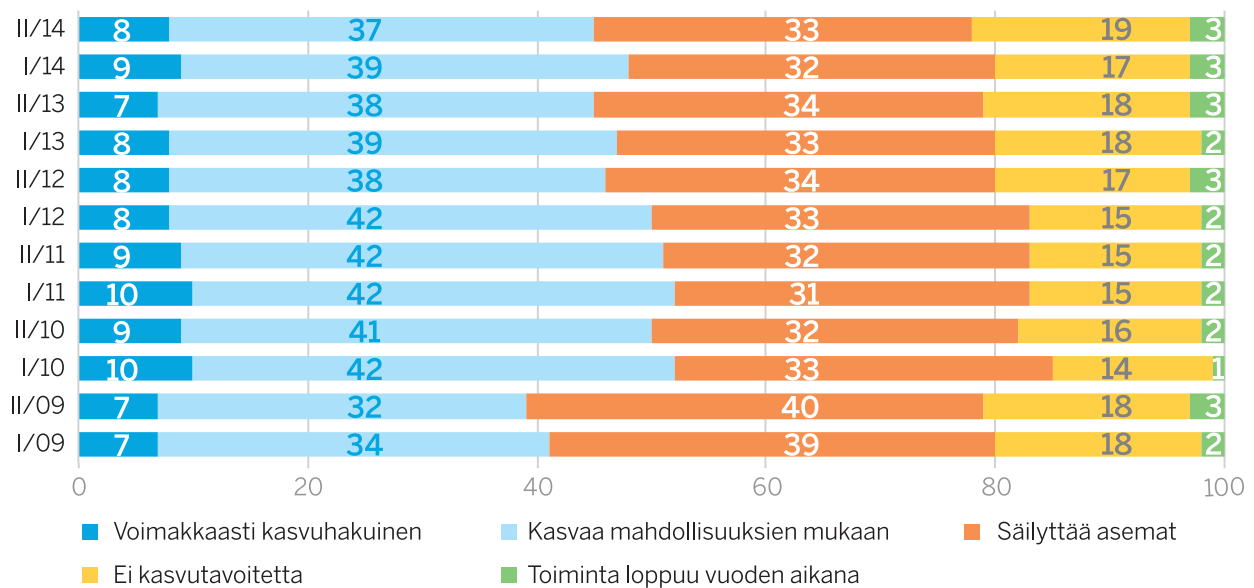
Innovatiiviset kasvavat yritykset ovat tärkeitä lähteitä kansantalouden kasvulle ja työllisyydelle. Yritysten kasvu on tärkeää työllisyyden sekä paremman kannattavuuden ja kilpailuaseman saavuttamiseksi.

Talouden heikosta tilasta huolimatta edelleen lähes joka kymmenes pk-yritys ilmoittaa olevansa voimakkaasti kasvuhakuinen ja 37 prosenttia suunnittelee kasvavansa mahdollisuuksiensa mukaan. Vastaajista 19 prosentilla ei ole lainkaan kasvutavoitteita ja kolme prosenttia arvioi toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana. Asemansa säilyttämiseen pyrkiviä on kolmasosa. Talouden epävarmuus ei ole romuttanut pk-yritysten kasvupalukkuutta, vaikka hieman aikaisempaa useampi yritys pyrkii vain säilyttämään asemansa. Toistaiseksi ei siis ole suurta muutosta nähtävissä yritysten kasvupalukkuudessa taloustilanteen

epävarmuuden pitkittymisestä huolimatta ja kasvupalukkuus on edelleen korkeampi kuin rahoituskriisin aikana vuonna 2009.

Toimialoittain tarkasteltuna kasvuhakuisuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia viimeisen vuoden aikana. Rakennusallalla kasvutavoitteet ovat edelleen hieman muita päätoimialoja alhaisemmat. Huolestuttavaa tilanteessa on kuitenkin se, että kasvua tavoittelemattomien rakennusalan yritysten osuus on edelleen noussut vuoden takaisesta. Positiivista kokonaisuuden kannalta on se, että huolimatta kotimarkkinoiden vaativista olosuhteista kauppa tai palvelut eivät ole menettäneet uskoaan kasvuun. Teollisuudessa hieman muita toimialoja parempi kasvuhakuisuus on edelleen säilynyt ja voimakkaasti kasvuhakuisten osuus on lähes kuudennes kaikista teollisuusyrityksistä. Kasvuhakuisuus on yleisempää nuoremmissa ja suuremmissa pk-yrityksissä.

Kuva 15: Kasvuhakuisuuden kehitys, % pk-yrityksistä

Luonnollisesti uusilla tai laajemmilla markkinoilla toimivien yritysten keskuudessa kasvuhakuisuus on yleisempää.

Voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä on kaikista pk-yrityksistä kahdeksan prosenttia, eli noin 21 000 yritystä. Tarkasteltaessa näiden yritysten kasvuodotuksia, havaitaan pk-yritysten olevan varsin realistisia kasvutavoitteidensa suhteen. Räjähdysmäistä kasvua hakevia gaselliryhtyksiksi pyrkiviä pk-yrityksiä on pieni osa voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä.

Voimakkaimmin kasvua hakevat yritykset ovat usein muita pienempiä, mutta kunnianhimoisia kasvuodotuksia löytyy kaikenkokoisista pk-yrityksistä. Toimialoittain tarkasteltuna palvelualan yritysten kasvutavoitteet olivat hieman muita toimialoja kunnianhimoisemmat.

Vuodelle 2013 asettamissaan kasvutavoitteissa onnistui lähes 60 prosenttia voimakkaasti kasvuhakuista pk-yrityksistä. Suurimmat haasteet tavoitteen saavuttamisessa liittyivät kotimarkkinoiden kysynnän voimakkaaseen heikkenemiseen.

Taulukko 16: Yritysten kasvuhakuisuus

	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettava
Kaikki yritykset	8	37	33	19	3
Toimialoittain					
Teollisuus	16	44	27	11	2
Rakentaminen	5	35	35	23	2
Kauppa	8	41	38	9	4
Palvelut	8	36	32	21	3
Kokoluokittain					
alle 5 henkilöä	5	33	32	26	4
5–9 henkilöä	10	41	38	10	1
10–19 henkilöä	13	43	34	9	1
20–49 henkilöä	15	50	29	5	1
yli 50 henkilöä	25	51	22	2	0
Perustamisvuoden mukaan					
ennen 1990	6	34	39	17	4
1990–1999	6	33	35	23	3
2000–2009	9	36	32	21	2
2010 jälkeen	12	46	27	13	2

Taulukko 17: Voimakkaasti kasvuhakuisien pk-yritysten liikevaihdon kasvutavoitteet kokoluokittain, %

	alle 5 hlöä	5–9 hlöä	10–19 hlöä	20–49 hlöä	yli 50 hlöä
Alle 30 %	48	61	69	67	77
30–49 %	26	21	17	13	22
50–99%	13	8	3	8	1
100 % tai enemmän	13	10	11	12	0

4.3 PK-YRITYSTEN KEHITTÄMISTARPEET JA -ESTEET

Yritysten toimintaedellytykset muuttuvat kiihtyvällä tahdilla jatkuvasti tapahtuvien yhteiskunnallisten muutosten seurauksena. Tämän seurauksen myös pk-yritysten on menestyäkseen ja kilpailussa pärjätäkseen kehityttävä. On positiivista havaita, että entistä useampi yritys on tunnistanut tämän. Peräti 90 prosenttia yrityksistä kokee, että heillä on kehitettävää toiminnassaan. Niiden yritysten osuus, jotka eivät tunnista minkäänlaisia kehittämistarpeita on lähes puolittunut vuoden 2012 syksystä, ollen 10 prosenttia.

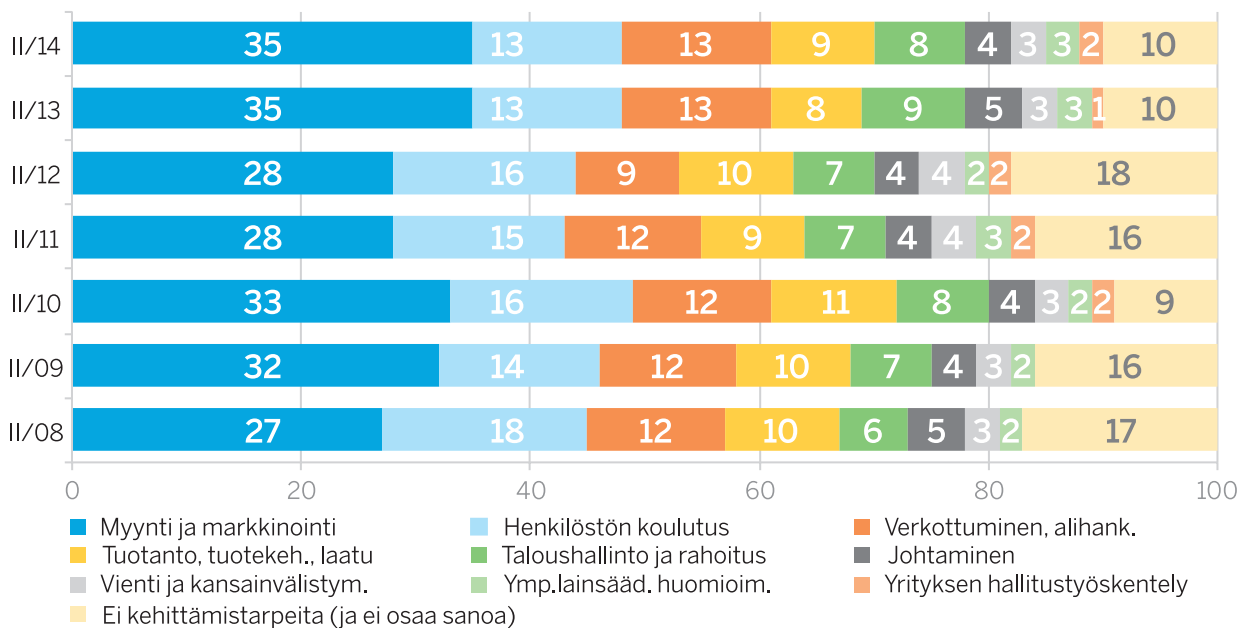
Kehittämistarpeita omaavat pk-yritykset kokevat, että niiden suurin kehittämistarve on myynnin ja markkinoinnin alueella. Seuraavaksi eniten tarpeita yrityksillä on henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa. Henkilöstön osaamisen turvaamista ei koeta samassa määrin tärkeäksi teollisuudessa kuin muilla toimialoilla. Myynnin ja markkinoin-

nin kehittämistä pidetään tärkeänä erityisesti kaupassa ja palveluissa, kun taas rakentamisessa sen merkitys nähdään keskimääräistä pienempänä. Rakentamisessa sen sijaan pidetään verkostoitumista hieman keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena.

Yrityksen hallitustyöskentelyä ja kansainvälistymistä sekä vientiä pidetään vain harvoin tärkeimpänä kehittämiskohteena. Kansainvälistymistä ja vientiä pidetään teollisuudessa kuitenkin muita aloja useammin tärkeimpänä. Yllättävänä voidaan pitää sitä, että rahoitusmarkkinoiden sääntelyn lisääntymisestä ja rahoitusmarkkinoiden kireydestä huolimatta rahoituksessa ei koeta olevan erityisiä kehittämistarpeita.

Nuorissa yrityksissä nähdään hieman muita yrityksiä useammin kehittämisen tarvetta markkinoinnissa ja verkostoitumisessa. Positiivinen yllätys on

Kuva 16: Tärkein kehittämistarve, % pk-yrityksistä

se, että aiemmasta poiketen myös nuoret yritykset tunnistavat keskimääräistä useammin tarpeen kehittyä.

Pienemmissä yrityksissä on enemmän niitä yrityksiä, jotka eivät tunnista kehittämistarpeita. Suuremmissa pk-yrityksissä lähes kaikissa on kehittämistarpeita, joissa painottuvat erityisesti markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ja koulutus. Kotimarkkinayrityksissä nähdään kehitettävää erityisesti henkilöstössä sekä hieman muita useammin myös verkostoitumisessa ja yhteistyössä. Laajemmilla markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu sekä kansainvälistyminen että myynti ja markkinointi. Kasvuhakuisimmista yrityksistä lähes kaikki tunnistavat kehittämistarpeita. Tällaisissa yrityksissä erityisesti kansainvälistymistä ja rahoitusta pidetään keskimääräistä useammin tärkeimpänä kehittämisen kohteena. Lisäksi

markkinointi ja myynti sekä henkilöstön kehittäminen ovat kasvuhakuisimmista yrityksissä hieman keskimääräistä useammin kehittämisen kohteena.

Epävarma suhdannetilanne on edelleen kaikilla toimialoilla selvästi kehittämisen esteistä merkittävin. Yksittäisistä tekijöistä rahoitusta ja yritystoiminnan sääntelyä pidetään toiseksi ja kolmanneksi merkittävimpinä kehittämisesteinä. Rahoitus nähdään erityisenä haasteena teollisuudessa ja kaupassa. Rakentaminen ja palvelut kokevat puolestaan sääntelyn olevan merkittävämpi kehittämisen este.

Kasvuhakuisimmista ja nuorissa yrityksissä rahoitus koetaan muita yrityksiä useammin kehittämisen pahimmaksi esteeksi. Kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä korostuu suhdannetilanne ja rahoitukseen liittyvät tekijät verrattuna muihin yrityksiin.

Taulukko 18: Yrityksen tärkein kehittämistarve, %

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Johtaminen	4	4	5	5	3
Yrityksen hallitustyöskentely	2	3	3	2	2
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	13	8	14	14	13
Markkinointi ja myynti	35	32	24	43	37
Vienti ja kansainvälistyminen	3	10	1	4	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	8	8	8	9	8
Tuotanto ja materiaali-toiminnot, tietoelektronikka, tuotekehitys ja laatu	9	18	11	5	8
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	13	11	18	11	13
Ympäristö- ja muiden säädösvaatimusten huomioiminen	3	2	5	1	3
Ei kehittämistarpeita/ ei osaa sanoa	10	4	10	8	11

4.4 ULKOINEN RAHOITUS JA SEN KÄYTTÖ

Tiukkeneva pankkitoiminnan säätely, normaalia vähäisempi luottojen kysyntä sekä yritysten heikentynyt luottokelpoisuus näkyvät pk-yritysten ulkoisessa rahoituksessa. Barometrin mukaan harvemmalla kuin joka toisella yrityksellä on lainaa pankista tai muusta rahoituslaitoksesta. Suuria muutoksia rahoituksen käytössä ei ole tämän vuoden aikana tapahtunut.

Rahoituksen yleisessä saatavuudessa ei näyttäisi tapahtuneen oleellista muutosta, koska 28 prosenttia yrityksistä raportoi ottaneensa ulkoista rahoitusta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana. Osuus on täsmälleen sama nyt jo neljännessä barometrissa peräkkäin. Teollisuudessa ja rakennusallalla rahoituksen ottaminen on kuitenkin hieman yleistynyt alkuvuodesta.

Myöskään yritysten kokoluokittain ei rahoituksen käytössä ole havaittavissa muutosta. Osuudet ovat pysyneet lähes entisellään, ja selvästi yleisintä rahoituksen käyttö on suurissa, yli 50 hengen pk-yrityksissä. Sitä vastoin vain noin viidennes aivan pienistä yrityksistä on viimeisen vuoden aikana hankkinut pankki- tai muuta rahoitusta.

Pk-yritykset aikovat hakea rahoitusta seuraavien 12 kuukauden aikana hieman laajemmin verrattuna edellisen barometrin tuloksiin. Nyt 24 prosenttia vastaajista aikoo hakea rahoitusta, kun alkuvuonna osuus oli kolme prosenttiyksikköä alempi. Nousu tulee lähinnä teollisuudesta ja jossain määrin kaupasta. Rakennusalan ja palvelualan yritysten kohdalla aiomukset hakea rahoitusta ovat pysyneet ennallaan.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna kaikkein yritykset aikovat hakea rahoitusta alkuvuotta enemmän. Suurin muutos on tapahtunut suurimmissa, yli 50 hengen yrityksissä, joista lähes puolet aikoo hakea uutta rahoitusta. Myönteistä rahoituksessa on voimakkaasti kasvuhakuisten yritysten voimistunut kiinnostus ulkoista rahoitusta kohtaan.

Rahoituksen hakuaikomusten taustalla ei kuitenkaan ole odotus talouden noususta eikä investointiaktiiviteetin kasvusta. Näiltä osin näkymät ovat edelleen vaisut. Rahoitusta aiotaan hakea edelleen lähinnä käyttöpääomaksi. Yrityksistä, jotka aikovat hakea rahoitusta, 27 prosenttia hakee sitä nimenomaan käyttöpääomaksi. Hienoista positiivista kehitystä on kuitenkin havaittavissa, sillä edellisessä barometrissa vastaava osuus oli 35 prosenttia.

Taulukko 19: Ulkoisen rahoituksen yleisyys

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
On lainaa rahoituslaitoksista	48	66	53	51	43
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
On lainaa rahoituslaitoksista	63	51	50	33	38
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
On lainaa rahoituslaitoksista	41	56	57	65	71

Kone- ja laiteinvestointeihin rahoitusta aikoo hakea vajaa kuudennes ulkoisen rahoituksen lisäystä suunnittelevista. Tältä osin aiomukset ovat selvästi vähentyneet verrattuna kevääseen. Teollisuuden rahoitussuunnitelmissa keväällä näkynyt positiivinen vire on sulanut pois ja sekä korvaus- että laajenusinvestointien osuus laski selvästi alkuvuodesta.

Yritysten kansainvälistyminen näyttää rahoituksen näkökulmasta etenevän edelleen melko hitaasti. Itse asiassa yritysten suunnitelmat kansainvälistymisrahoituksen hakemiseen ovat pudonneet kevästä kaikilla muilla toimialoilla, paitsi kotimark-

kinoihin perinteisesti lähes täysin keskittyneessä rakentamisessa.

Yritysrahoituksen rakenne muuttuu hyvin hitaasti. Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa jatkunut edelleen yleisenä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on säilynyt ennallaan. Neljännes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli yli 10 prosenttiyksikköä korkeampi. Toimialoittain tarkasteltuna ainoastaan kaupan kiinnostus Finnveraan rahoittajana muuttui selvästi.

Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen ottamisen yleisyys, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Ottanut rahoitusta	28	39	31	29	26
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Ottanut rahoitusta	54	31	25	16	19
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Ottanut rahoitusta	22	33	32	49	52

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen ottamisaikomukset, %

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Aikoo ottaa rahoitusta	24	42	23	23	21
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitetta	Toimintansa lopettavat
Aikoo ottaa rahoitusta	51	28	20	10	15
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Aikoo ottaa rahoitusta	18	26	31	43	47

Kauppan kiinnostus Finnveran tarjoamaa rahoitusta kohtaan laski 8 prosenttiyksikköä keväästä. Vaihte- lusta huolimatta teollisuuden pk-yritysten kiinnos- tus Finnveraa kohtaan potentiaalisena rahoittajana on selkeästi vahvempi kuin muilla aloilla.

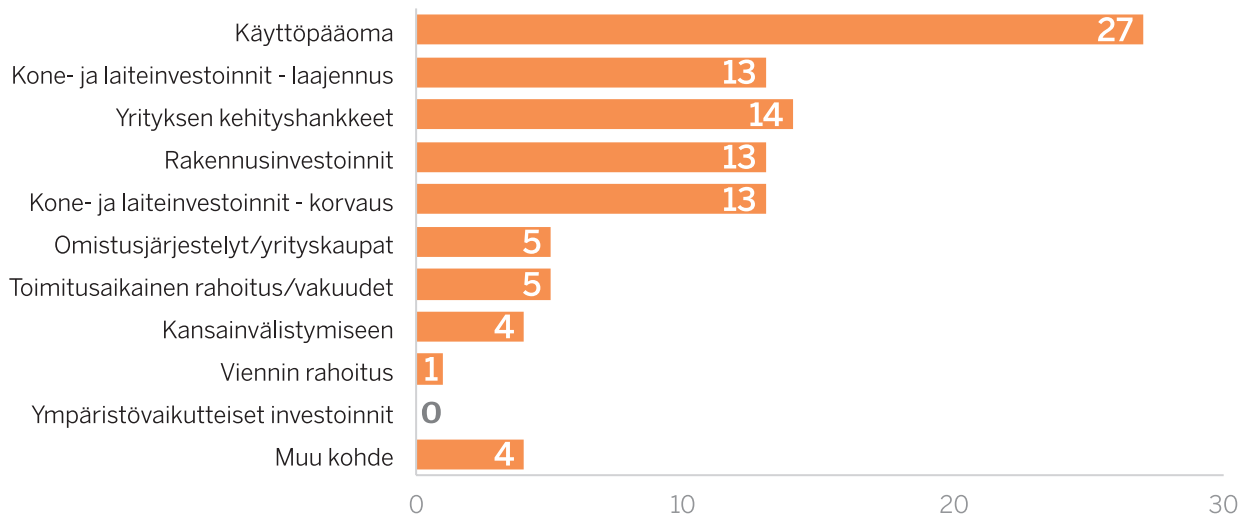
Barometrissa kysyttiin myös yritysten arvi- oita rahoittajien luottopolitiikan muutoksista se- kä siitä, miten nämä muutokset ovat näkyneet rahoitusehdoissa.

Edelleen kolme neljäsosaa barometrin vastaa- jista raportoi, että luottopolitiikka on muuttunut ai-

nakin jonkin verran ja että rahoitusmarkkinoiden ongelmat ovat heijastuneet yritysten rahoituseh- toihin. Nämä vastaajat nimeävät kolmeksi merkit- tävimmäksi muutokseksi marginaalien nousun, va- kuusvaatimusten kiristymisen ja yrityksen oman ra- hoitusosuuden kasvun.

Marginaalien nousu ja aiempaa kovemmat va- kuusvaatimukset on muissakin kyselyissä nimetty yleisimmiksi muutoksiksi. Merkittävää on myös se, että yrityksiltä vaaditaan aiempaa suurempaa oma- rahoitusosuutta. Lähes joka kolmas vastaaja mai-

Kuva 17: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % yrityksistä, jotka aikovat ottaa rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana */

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

nitsi tämän muutoksen. Huomionarvoista on se, että omarahoitusosuuden kasvu nähdään hyvin samanlaisena muutoksena kaikilla päätoimialoilla ja kaiken kokoisissa yrityksissä. Erot olivat tässä suhteessa hyvin pienet.

Omarahoitusosuuden ja vakuusvaatimusten nousu ovat ratkaisevia rahoituksen saatavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tämä ilmenee siinä, että 37 prosenttia niistä, joiden mielestä luottopolitiikka on muuttunut, kokee rahoituksen yleisen saatavuuden vaikeutuneen. Eniten vaikeutuminen koskee

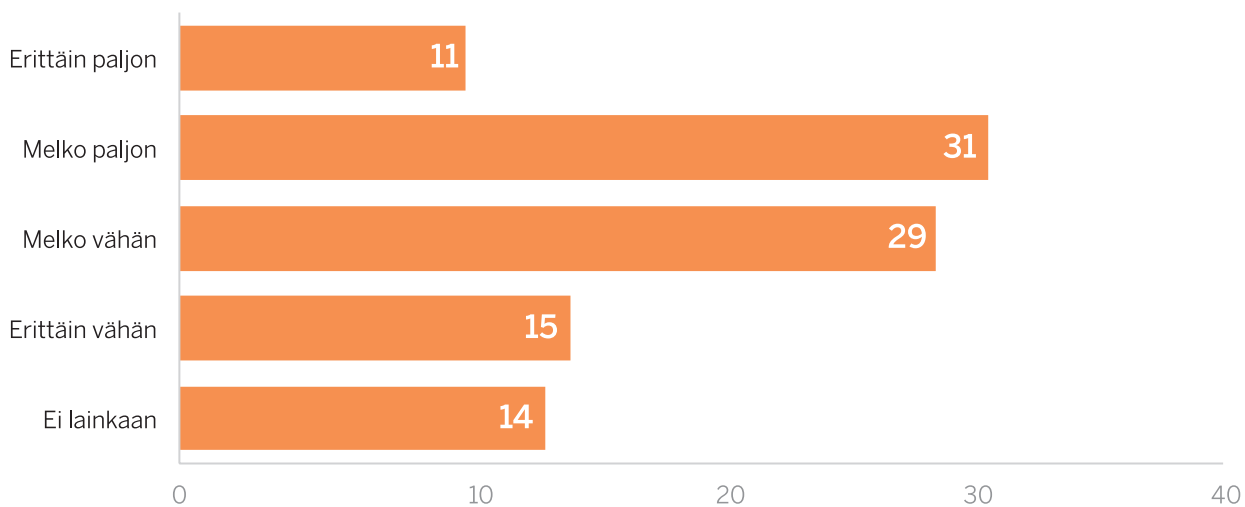
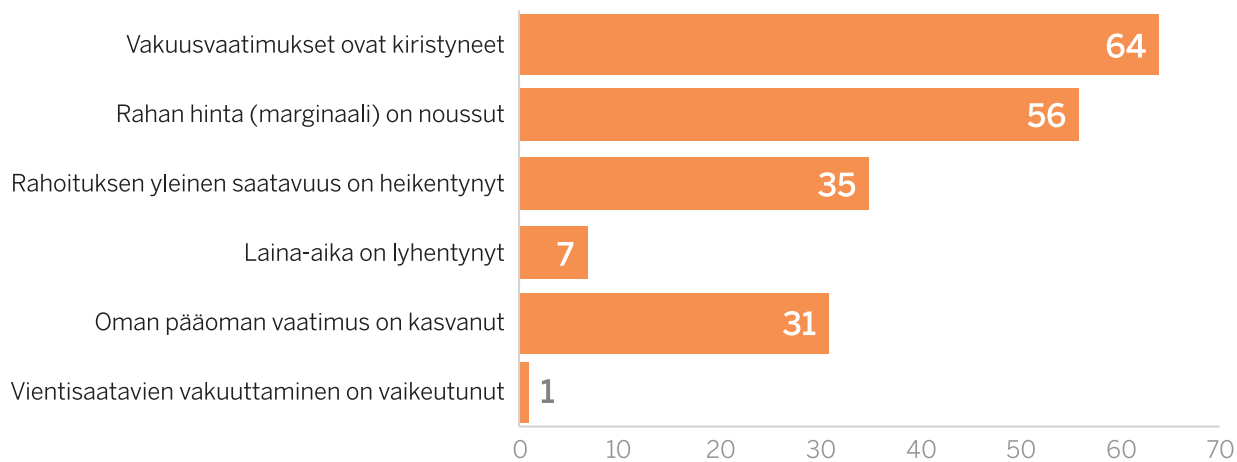
melko nuoria yrityksiä, joista 43 prosenttia kertoo rahoituksen saatavuuden vaikeutuneen.

Sen sijaan laina-aikojen lyheneminen ei näytä tämän barometrin tulosten perusteella olevan vielä merkittävimpien ongelmien joukossa. Kehitys on kuitenkin huolestuttavaa. Nyt jo 7 prosenttia raportoi laina-aikojen lyhentyneen luottopolitiikan muutosten seurauksena. Määrä on lähes kaksinkertais- tunut keväästä.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen tärkein aiottu käyttötarkoitus toimialoittain */

	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Koneiden ja laitteiden korvausinvestoinnit	18	22	16	10	20
Koneiden ja laitteiden laajennusinvestoinnit	25	32	32	8	26
Rakennusinvestoinnit	18	11	28	13	17
Ympäristövaikutteiset investoinnit	1	2	0	0	2
Käyttöpääoma	35	45	33	51	29
Omistusjärjestelyt/ yrityskaupat	9	3	5	11	11
Viennin rahoitus ja riskien kattaminen	3	4	1	2	3
Kansainvälistyminen	6	12	1	6	7
Yrityksen kehityshankkeet	26	26	18	35	26
Toimitusaikaiset vakuudet	8	10	17	5	5
Muu tarkoitus	5	3	8	6	4

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

Kuva 18: Rahoittajien luottopolitiikan kiristyminen**Kuva 19:** Yritysten rahoitusehtojen muutokset yrityksissä, jotka ovat ottaneet rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana ja havainneet rahoitusehtojen muuttuneen.

Taulukko 23: Ulkoisen rahoituksen aiotut lähteet */

	Pankki	Rahoitus-yhtiö	Finnvera	ELY-keskus	Tekes	Pääoma-sijoittaja	Vakuutus-yhtiö
Kaikki yritykset	75	22	27	16	11	15	4
Toimialoittain							
Teollisuus	78	24	33	25	15	14	6
Rakentaminen	80	29	26	13	7	7	1
Kauppa	78	7	31	8	9	11	4
Palvelut	72	24	25	16	12	18	5
Kasvuhakuisuuden mukaan							
Voimakkaasti kasvuhakuiset	75	15	43	29	28	39	6
Kasvuhakuiset	73	21	27	17	10	14	5
Asemansa säilyttäjät	78	24	22	7	4	4	3
Ei kasvutavoitetta	73	37	9	7	5	5	5
Perustamisvuoden mukaan							
ennen 1990	81	29	18	7	5	6	5
1990–1999	77	27	24	16	11	12	4
2000–2009	79	17	33	14	13	18	4
2010 jälkeen	68	17	34	21	12	22	3

*/Vastaajat ovat voineet valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.

5. Ajankohtaiset kysymykset

5.1 MAKSUVAIKEUDET

Kassatilanne on pysynyt kireänä monissa pk-yrityksissä. Jo joka viides pk-yritys raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana. Osuus on säilynyt kevään pk-barometrin jälkeen ennätyskorkealla tasolla. Ongelman syvyyttä kuvaa se, että maksuvaikeuksista kärsineiden yritysten määrä on pysynyt 14–20 prosentin haarukassa jo neljän vuoden ajan.

Suurin muutos huonompaan suuntaan tapahtui 10–19 hengen yrityksissä, joissa maksuvaikeuksista kärsivien osuus nousi 4 prosenttiyksiköllä. Eniten maksuvaikeuksia on 5–9 henkeä työllistävillä yrityksillä, joista lähes neljännes raportoi vaikeuksista hoitaa maksujaan viimeksi kuluneen kolmen kuukauden aikana.

Työllisyyden ja talouskasvun näkökulmasta on valitettavaa, että voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä maksuvaikeuksia on enemmän kuin muilla pk-yrityksillä. Yritysten elinkaaren näkökulmasta katsottuna suhteellisen uudet, 2000-luvulla perustetut yritykset, kamppailevat maksuongelmien kanssa hieman muita yleisemmin.

Toimialoittain tarkasteltuna tilanne on kehittynyt pitkälti samalla lailla, kuin yleinen taloustilanne. Kotimarkkinoiden keskeisten toimijoiden, rakentamisen ja kaupan tilanne on heikentynyt keväästä. Näiden toimialojen pk-yritysten kokemien omien maksuvaikeuksien määrä on kasvanut edellisestä barometristä 2 prosenttiyksikköä. Teollisuudessa ja palveluissa tilanne on säilynyt muuttumattomana.

Taulukko 24: Pk-yritysten omat maksuvaikeudet

Toimialoittain					
	Kaikki yritykset	Teollisuus	Rakentaminen	Kauppa	Palvelut
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	20	28	21	24	18
Kasvuhakuisuuden mukaan					
	Voimakkaasti kasvuhakuiset	Kasvuhakuiset	Asemansa säilyttäjät	Ei kasvutavoitteita	Toimintaansa lopettavat
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	24	19	22	15	39
Kokoluokittain					
	alle 5 henkilöä	5–9 henkilöä	10–19 henkilöä	20–49 henkilöä	yli 50 henkilöä
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	20	23	21	18	15
Perustamisvuoden mukaan %					
	ennen 1990	1990–1999	2000–2009	2010 jälkeen	
Yrityksellä maksuvaikeuksia viim. 3 kk aikana	18	21	22	21	

5.2 YRITTÄJYYDEN EDISTÄMINEN

Barometrissä kysyttiin pk-yritysten näkemyksiä parhaista vaihtoehdoista yrittäjyyden edistämiseksi lähivuosina, selvästi tärkeimpinä keinoina vastaajat pitivät yritystukien kohdentamista pk-yrityksiin sekä työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä ja työelämän monimuotoistumista. Nämä vaihtoehdot olivat lähes yhtä suosittuja, yritystukien kohdentamisen valitsi tärkeimmäksi 40 prosenttia vastaajista ja työmarkkinoiden joustavuuden 39 prosenttia vastaajista.

Kotimarkkinoiden kilpailun esteiden purkamista piti tärkeimpänä yrittäjyyden edistämiskeinona 13 prosenttia vastaajista. Yrittäjän joustavan koulutautumisen ja oppimismahdollisuuksien edistäminen katsottiin tärkeimmäksi 7 prosentissa yrityksistä. Työperäistä maahanmuuttoa piti tärkeimpänä keinona vain prosentti vastaajista.

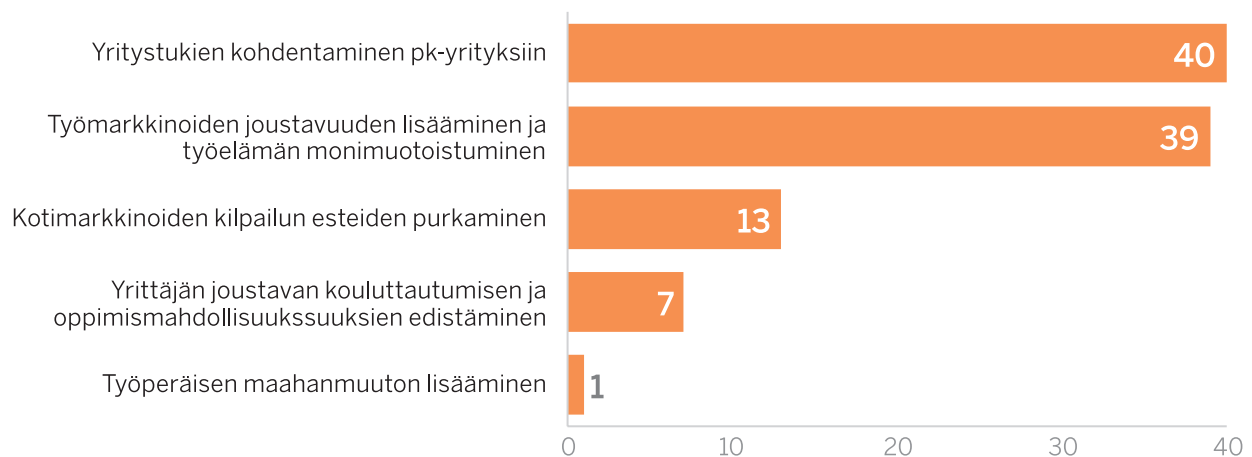
Toimialoittain tarkasteltuna tärkeimmissä edistämiskeinoissa ei ole merkittäviä eroja. Huomionarvoista on, että rakentamisessa kotimarkkinoiden kilpailun esteiden purkamista pidettiin jonkin verran tärkeämpänä kuin muilla toimialoilla. Rakennusalan yrityksistä 17 prosenttia on tätä mieltä. Kasvuhakuisuuden mukaan tarkastel-

tuna vaihtoehtojen tärkeysjärjestys on sama. Kotimarkkinoiden kilpailun esteiden purkamista pidettiin kaikkiin vastaajiin verrattuna tärkeämpänä yrityksissä, joilla ei ole kasvutavoitteita ja yrityksissä, jotka arvioivat toimintansa loppuvan seuraavan vuoden aikana.

Yritystukien kohdentaminen pk-yrityksiin korostui nuorten yritysten vastauksissa. Tätä vaihtoehtoa piti tärkeimpänä yrittäjyyden edistämiskeinona 48 prosenttia nuorimmista yrityksistä. Sen sijaan näistä yrityksistä työmarkkinoiden joustavuuden lisäämistä ja työelämän monimuotoistumista piti tärkeimpänä 29 prosenttia.

Yritysten kokoluokittain tarkasteltuna työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen ja työelämän monimuotoistuminen on sitä suositumpi vaihtoehto, mitä suuremmasta yrityksestä on kysymys. Yli kymmenen henkilön yrityksistä selvästi yli puolet piti tätä vaihtoehtoa tärkeimpänä keinona edistää yrittäjyyttä. Alle viiden henkilön yrityksissä puolestaan suurin osa, 45 prosenttia vastaajista, piti tärkeimpänä vaihtoehtona yritystukien kohdentamista pk-yrityksiin.

Kuva 20: Parhaat keinot edistää yrittäjyyttä lähivuosina, %

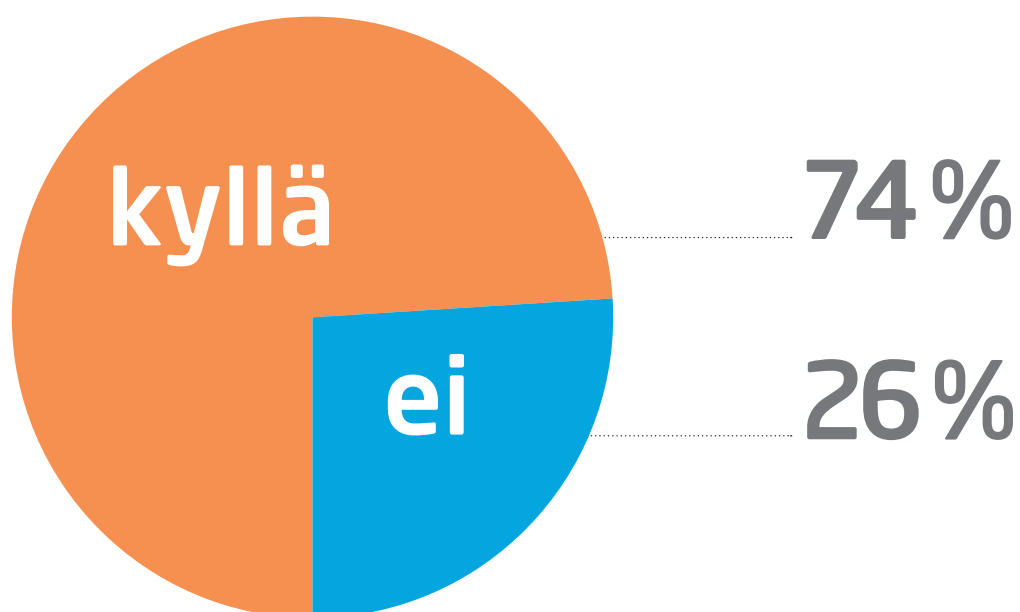

5.3 ÄÄNESTÄMINEN EU-VAALEISSA

EU-lainsäädäntö vaikuttaa yhä enemmän yritysten toimintaan Suomessa. Siten on luonnollista, että selvästi suurin osa, 74 prosenttia, vastaajista ilmoittaa äänestäneensä kevään EU-vaaleissa. Yritysten edustajien äänestysaktiivisuus on huomattavasti korkeampi kuin koko Suomen äänioi-

keutettujen, joka oli 41 prosenttia. Se ylittää myös koko EU:n äänestysaktiivisuuden, joka oli 42,5 prosenttia. Tulos kertoo EU-lainsäädännön ja yleisesti politiikan tärkeästä merkityksestä yritysten toiminnan kannalta.

Kuva 21: Äänestysaktiivisuus EU-vaaleissa

6. Yhteenveto alueellisista tuloksista

Koko maan suhdanneodotuksia kuvaava saldoluku laski keväästä kahdeksalla yksiköllä jääden lukuun 8. Nousua vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna on 4 yksikköä. Alueellinen kehitys vastasi paria poikkeusta lukuun ottamatta koko maan kehitystä. Poikkeuksen muodostivat Pohjois-Karjala, jossa saldoluku nousi keväästä 14 yksikköä ja Kainuu, jossa nousua oli 4 yksikköä. Keskimääräistä synkemmät näkymät ovat Kymenlaaksossa, jossa saldoluku tippui peräti 21 yksikköä ja Etelä-Karjalassa jossa laskua oli 16 yksikköä. Odotukset liikevaihdon kehityksen muutoksesta seuraavat melko tarkasti yleisiä suhdannenäkymiä lukuun ottamatta Pohjois-Karjalaa, jossa liikevaihdon odotetaan nousevan 11 yksikköä, samaan aikaan kun koko maan tasolla odotusten saldoluku laski keväästä 7 yksikköä.

Positiivisimmat henkilöstöodotukset ovat tuttuun tapaan Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla. Lisäksi Varsinais-Suomessa ja Kanta-Hämeessä oltiin hieman koko maata positiivisempia. Etelä-Savossa tilanne oli parantunut eniten keväästä ja

saldoluku nousi 8 yksikköä. Suurin lasku henkilökunnan määrän odotuksissa tapahtui Lapissa, jonka saldoluku laski 13 yksikköä.

Kainuussa on vahva usko kansainvälistymiseen, sillä odotukset viennin arvon kehityksestä ovat selvästi muuta maata korkeammat. Vastaavasti Uudellamaalla usko viennin ja tuonnin kehitykseen jäi selvästi muuta maata alhaisemmaksi.

Investointien saldoluku laski eniten Pohjois-Savossa, 22 yksikköä. Maan alhaisimmat investointiodotukset löytyvät Kainuusta, jossa saldoluku on -24. Korkein investointien saldoluku on pääkaupunkiseudulla, mutta huolestuttavaa tilanteessa on se, että sekään ei ole positiivinen, vaan saa arvon -3.

Kasvuhaluimmat yritykset ovat Helsingin ja pääkaupunkiseudun lisäksi Pohjanmaalla ja Etelä-Savossa, jossa 49 prosenttia yrityksistä pyrkii kasvamaan. Alhaisinta pk-yritysten kasvuhaluus on Keski-Pohjanmaalla, jossa reilulla neljänneksellä yrityksistä ei ole kasvutavoitteita lainkaan.

Taulukko 25. Suhdannenäkymät osatekijöittäin seuraavan 12 kuukauden aikana

	Yleiset suhdannenäkymät	Liikevaihto	Henkilökunnan määrä	Investointien arvo	Viennin arvo	Tuonnin arvo	Tuotantokustannukset	Kannattavuus	Vaka-varaisuus	Tuotekehityspanokset
Helsinki	15	32	14	-5	38	29	27	12	19	7
Pääkaupunkiseutu	16	28	13	-3	43	40	32	14	20	6
Uusimaa	10	26	5	-9	19	31	33	11	15	4
Varsinais-Suomi	3	17	8	-9	41	6	31	-2	10	3
Satakunta	5	19	5	-12	32	27	40	-3	11	3
Kanta-Häme	12	23	8	-9	26	14	39	1	12	2
Päijät-Häme	12	22	-1	-17	48	29	25	9	15	4
Pirkanmaa	7	18	4	-9	49	16	32	6	11	3
Kymenlaakso	1	15	1	-8	60	14	28	4	14	0
Etelä-Karjala	5	18	2	-21	33	15	29	-2	12	-6
Etelä-Savo	15	26	6	-9	46	48	30	13	14	2
Pohjois-Savo	3	15	-1	-20	20	28	44	-2	10	-3
Pohjois-Karjala	6	18	-1	-19	27	23	29	-1	4	6
Keski-Suomi	13	22	1	-15	50	26	33	12	13	3
Etelä-Pohjanmaa	8	24	5	-13	36	24	31	2	11	3
Pohjanmaa	2	16	-1	-17	38	31	20	8	11	6
Keski-Pohjanmaa	17	28	6	-19	63	29	34	11	18	-3
Pohjois-Pohjanmaa	8	21	7	-9	64	21	37	6	11	7
Kainuu	4	11	-6	-24	100	25	39	-1	7	-1
Lappi	9	11	-7	-19	30	24	29	0	8	-11
Koko maa	8	23	6	-11	49	25	32	6	14	4

Pk-yritysbarometrin aluejako

1. Uusimaa, erilliset raportit:

- Helsinki
- Pääkaupunkiseutu (pl. Helsinki)
- Uusimaa (pl. Helsinki ja Pääkaupunkiseutu)

2. Varsinais-Suomi

3. Satakunta

4. Kanta-Häme

5. Päijät-Häme

6. Pirkanmaa

7. Kymenlaakso

8. Etelä-Karjala

9. Etelä-Savo

10. Pohjois-Savo

11. Pohjois-Karjala

12. Keski-Suomi

13. Etelä-Pohjanmaa

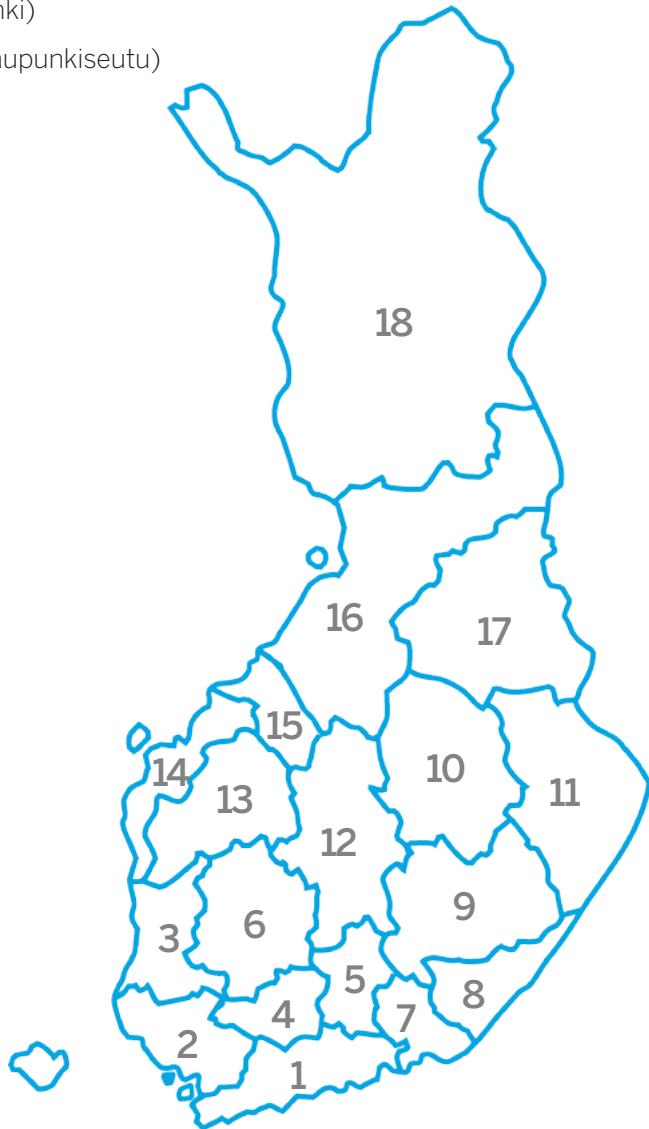
14. Pohjanmaa

15. Keski-Pohjanmaa

16. Pohjois-Pohjanmaa

17. Kainuu

18. Lappi

Lisäksi tehdään raportit Hämeen, Kaakkois-Suomen, Pohjanmaan ja Uudenmaan ELY-alueille sekä Keski-Pohjanmaan Yrittäjien alueelle.

SUOMEN YRITTÄJÄT

Mannerheimintie 76 A, 00250 Helsinki
PL 999, 00101 Helsinki
puhelin 09 229 221
yrittajat.fi

ETELÄ-KARJALAN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
yrittajat.fi/etelakarjala
puhelin 010 470 1100

ETELÄ-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Alvar Aallon katu 3, 60100 Seinäjoki
yrittajat.fi/etelapohjanmaa
puhelin 06 420 5000

ETELÄ-SAVON YRITTÄJÄT

Patteristonkatu 2 C, 50100 Mikkeli
yrittajat.fi/etelasavo
puhelin 0500 651 312

HELSINGIN YRITTÄJÄT

Lastenlinnankuja 1 A 4, 00180 Helsinki
yrittajat.fi/helsinki
puhelin 050 575 2353

HÄMEEN YRITTÄJÄT

Sibeliuksenkatu 11 A, 13100 Hämeenlinna
yrittajat.fi/hame
puhelin 010 229 0390

KAINUUN YRITTÄJÄT

Kauppakatu 26 A, 87100 Kajaani
yrittajat.fi/kainuu
puhelin 010 387 7870

KESKI-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
yrittajat.fi/keskipohjanmaa
puhelin 06 831 5292

KESKI-SUOMEN YRITTÄJÄT

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä
yrittajat.fi/keskisuomi
puhelin 010 425 9200

KYMEN YRITTÄJÄT

Käsityöläiskatu 4, 45100 Kouvola
yrittajat.fi/kymi
puhelin 05 544 3030

LAPIN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 26, 2. krs., 96100 Rovaniemi
yrittajat.fi/lappi
puhelin 0400 898 200

PIRKANMAAN YRITTÄJÄT

Kehräsaari, B rappu, 2.krs, 33200 Tampere
yrittajat.fi/pirkanmaa
puhelin 03 251 6500

POHJOIS-KARJALAN YRITTÄJÄT

Linnunlahdentie 2, 80110 Joensuu
yrittajat.fi/pohjoiskarjala
puhelin 050 367 5194

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Hallituskatu 21, 90100 Oulu
yrittajat.fi/pohjoispohjanmaa
puhelin 010 322 1980

PÄIJÄT-HÄMEEN YRITTÄJÄT

Rautatienkatu 20 B 4, 15110 Lahti
yrittajat.fi/paijathame
puhelin 010 322 4300

PÄÄKAUPUNKISEUDUN YRITTÄJÄT

Tekniikantie 12, 02150 Espoo
yrittajat.fi/paakaupunkiseutu
puhelin 010 422 1400

RANNIKKO-POHJANMAAN YRITTÄJÄT

Hietasaarenkatu 6, PL 289, 65101 Vaasa
yrittajat.fi/rannikkopohjanmaa
puhelin 06 356 0800

SATAKUNNAN YRITTÄJÄT

Isolinnankatu 24, PL 45, 28101 Pori
yrittajat.fi/satakunta
puhelin 02 634 9900

SAVON YRITTÄJÄT

Asemakatu 22-24, 4. krs, 70100 Kuopio
yrittajat.fi/savo
puhelin 017 368 0500

UUDENMAAN YRITTÄJÄT – NYLANDS FÖRETAGARE

Rantakatu 1, 2. kerros, 04400 Järvenpää
yrittajat.fi/uusimaa
puhelin 010 231 3050

VARSINAIS-SUOMEN YRITTÄJÄT

Brahenkatu 20, 20100 Turku
yrittajat.fi/varsinaissuomi
puhelin 02 275 7100

PÄÄKONTTORIT**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

valtakunnallinen vaihde 029 460 11

finnvera.fi

TOIMIPAIKAT**HELSINKI**

Eteläesplanadi 8, PL 1010, 00101 Helsinki

JOENSUU

Torikatu 9 A, 80100 Joensuu

JYVÄSKYLÄ

Sepänkatu 4, 40100 Jyväskylä

KAJAANI

Kauppakatu 1, 87100 Kajaani

KUOPIO

Kallanranta 11, PL 1127, 70111 Kuopio

LAHTI

Laiturikatu 2, 5. kerros, 15140 Lahti

LAPPEENRANTA

Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta

MIKKELI

Linnankatu 5, 50100 Mikkeli

OULU

Asemakatu 37, 90100 Oulu

PORI

Valtakatu 6, 28100 Pori

ROVANIEMI

Maakuntakatu 10, PL 8151, 96101 Rovaniemi

SEINÄJOKI

Kauppatori 1-3, 60100 Seinäjoki

TAMPERE

Hämeenkatu 9, PL 559, 33101 Tampere

TURKU

Eerikinkatu 2, 20100 Turku

VAASA

Pitkäkatu 55, 65100 Vaasa

PIETARIN EDUSTUSTO**FINNVERA PLC**

Representative Office in St. Petersburg

Finland House

Bolshaya Konyushennaya St. 8

191186 St. Petersburg, Russia

PL 150, 53501 Lappeenranta

puh. +358 405 088 956

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ

Aleksanterinkatu 4, 00170 Helsinki
PL 32, 00023 Valtioneuvosto
puhelin 029 506 0000
www.tem.fi

ETELÄ-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Alvar Aallon katu 8, 60100 Seinäjoki
puhelin 0295 027 500
ely-keskus.fi/etela-pohjanmaa

ETELÄ-SAVON ELY-KESKUS

Jääkärintie 14, Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puhelin 0295 024 000
ely-keskus.fi/etela-savo

HÄMEEN ELY-KESKUS

Kirkkokatu 12, 15140 Lahti
Hämeenlinnan toimipaikka
Birger Jaarlin katu 15, 13100 Hämeenlinna
puhelin 0295 025 000
ely-keskus.fi/hame

KAAKKOIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Salpausselänkatu 22, 45100 Kouvola
Lappeenrannan toimipaikka
Kauppakatu 40 D, 53100 Lappeenranta
puhelin 0295 029 000
ely-keskus.fi/kaakkois-suomi

KAINUUN ELY-KESKUS

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puhelin 0295 023 500
ely-keskus.fi/kainuu

KESKI-SUOMEN ELY-KESKUS

Gygnaeuksenkatu 1, 40100 Jyväskylä
puhelin 0295 024 500
ely-keskus.fi/keski-suomi

LAPIN ELY-KESKUS

Ruokasenkatu 2, 96100 Rovaniemi
Kemin toimipaikka
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puhelin 0295 037 000
ely-keskus.fi/lappi

PIRKANMAAN ELY-KESKUS

Pellavatehtaankatu 25, 33100 Tampere
puhelin 0295 036 000
ely-keskus.fi/pirkanmaa

POHJANMAAN ELY-KESKUS

Hovioikeudenpuistikko 19A, 65100 Vaasa
Kokkolan toimipaikka
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puhelin 0295 028 500
ely-keskus.fi/pohjanmaa

POHJOIS-KARJALAN ELY-KESKUS

Kauppakatu 40 B, 80100 Joensuu
puhelin 0295 026 000
ely-keskus.fi/pohjois-karjala

POHJOIS-POHJANMAAN ELY-KESKUS

Veteraaninkatu 1, 90100 Oulu
puhelin 0295 038 000
ely-keskus.fi/pohjois-pohjanmaa

POHJOIS-SAVON ELY-KESKUS

Kallanranta 11, 70100 Kuopio
puhelin 0295 026 500
ely-keskus.fi/pohjois-savo

SATAKUNNAN ELY-KESKUS

Valtakatu 12 B, 28100 PORI
puhelin 0295 022 000
ely-keskus.fi/satakunta

UUDENMAAN ELY-KESKUS

Maistraatinportti 2, 00240 Helsinki
puhelin 0295 021 000
ely-keskus.fi/uusimaa

VARSINAIS-SUOMEN ELY-KESKUS

Itsenäisyydenaukio 2, 20800 Turku
puhelin 0295 022 500
ely-keskus.fi/varsinais-suomi

Suomen Yrittäjät
Mannerheimintie 76 A,
00250 HELSINKI
PL 999, 00101 HELSINKI

puhelin 09 229 221

www.yrittajat.fi

Finnvera Oyj
Eteläesplanadi 8,
PL 1010, 00101 Helsinki
Kallanranta 11,
PL 1127, 70111 Kuopio

Valtakunnallinen vaihde:
020 460 11
www.finnvera.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö
Aleksanterinkatu 4,
PL 32, Valtioneuvosto

puhelin 010 606 000

www.tem.fi